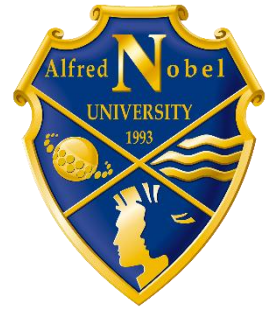

**Співфінансується
Європейським Союзом**

**УНІВЕРСИТЕТ імені
АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ**

Проект Erasmus+
Модуль Жан Моне «Стратегії ЄС щодо конкурентоспроможності,
зростання та процвітання для викладання на освітніх програмах
в Університеті імені Альфреда Нобеля»
№ 101085347 – EUSRAT – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH*

**НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«СТРАТЕГІЯ ЦИФРОВОГО РИНКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ:
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК»**

Укладач: координатор курсу, доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародного маркетингу Університету імені Альфреда Нобеля *А. Д. Мостова.*

Дніпро, 2022

*“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

«Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ані Європейський Союз, ані грантодавець не можуть нести за них відповідальність».

Список скорочень

EECC – Європейський кодекс електронних комунікацій
E-IRG – Група з розвитку європейських е-інфраструктур для досліджень
EIT – Європейський інститут інновацій та технологій
EOSC – Європейська хмара відкритої науки
ERA - Європейський дослідницький простір
ERAC – Координаційний комітет ЄДП
ERIC – Консорціум Європейської дослідницької інфраструктури
ESFRI – Європейський стратегічний форум дослідницьких інфраструктур
DIHs –Цифрові інноваційні хаби
GDPR – Загальний регламент про захист даних (Регламент ЄП і Ради ЄС 2016/679)
JRC – Об'єднаний дослідницький центр
ВРУ – Верховна рада України
Горизонт 2020 - Програма ЄС "Горизонт 2020 - Рамкова програма з досліджень та інновацій" (2014-2020)
ЄК – Європейська комісія
ЄС – Європейський Союз
ЄЦР – Єдиний цифровий ринок
ІКТ – Інформаційно-комунікаційні технології
КМУ – Кабінет міністрів України
МЕРТ – Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України
МОН – Міністерство освіти та науки України
НКРЗІ – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації
РГ6 – Робоча група 6 «Наука та технології, інформаційне суспільство, освіта, навчання та молодь, культура і спорт» УС ПГС Україна-ЄС
СК - Спільний комітет Україна – ЄС із співробітництва в галузі науки та технологій
СхП – Східне Партнерство
УА – Угода про асоціацію між Україною та ЄС
УНТС - Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво
УС ПГС Україна-ЄС - Українська сторона Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС
ЦОВВ – Центральний орган виконавчої влади
ШСД – Широкосмуговий доступ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА СУСПІЛЬСТВІ. ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ.	7
РОЗДІЛ 2 КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТУ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ (DIGITAL SINGLE MARKET, DSM)	23
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ІНСТИТУЦІЙНІ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ В ЄС.....	28
РОЗДІЛ 4 ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС.....	42
РОЗДІЛ 5 СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ТА ПРОЗОРОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ІКТ, ЦИФРОВИХ МЕРЕЖ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПОСЛУГ	49
РОЗДІЛ 6 ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРІОРИТЕТІВ СТРАТЕГІЇ ЄЦР У СФЕРІ ДОСТУПУ СПОЖИВАЧІВ ДО ЦИФРОВИХ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ, ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ МЕРЕЖ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ	56
РОЗДІЛ 7 МАКСИМІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЗРОСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄЦР	69
ВИСНОВКИ.....	81

ВСТУП

Цифровізація є ключовим трендом сучасної реальності. Вона змінює суспільство та сприяє соціальному прогресу, але також є джерелом екзистенційних загроз для окремих людей і суспільства, а також для суб'єктів господарювання, що працюють на цифровому ринку. Інформація, комунікації та транзакції супроводжують людську діяльність і можуть бути оцифровані та монетизовані, зокрема інформація та дані. Інформація може бути переведена у цифровий формат на основі можливості її застосування; інформація в цифровій версії – це не просто інформація, а контент. Останній можна використовувати для коригування реклами, представлення результатів пошуку та полегшення кінцевих операцій між підприємствами та споживачами чи іншими суб'єктами.

Цифровізацію, що стосується секторів економіки, називають цифровою економікою. Концепція цифрової економіки була вперше сформульована Доном Тапскоттом, який написав у своїй роботі в 1995 році, що «Інтернет і Всесвітня павутина створюють нову економіку, засновану на нетворкінгу людського інтелекту».

У цифровій економіці основні цінності є нематеріальними і включають алгоритми, програмне забезпечення, великі дані, авторські права, бізнес-моделі, потенціал організації, соціальний капітал, знання, навички та стратегічні зв'язки. Важко визначити їхню вартість, тому вони непомітні в фінансовому балансі. Більше того, на думку деяких економістів, збільшення обчислювальних можливостей комп'ютерів призведе не лише до створення та широкого використання інструментів для виконання дуже складних обчислювальних функцій, а й до створення нових інструментів чи секторів економіки. Вважається, що в цифровій економіці бізнес-цикли дедалі коротші; отже, варто використовувати переваги кожної фази росту.

Цифрова економіка має низку визначальних чинників, таких як Інтернет речей (ІоТ), Інтернет усього (ІоЕ), гіперзв'язки, хмарні обчислення, автоматизація, роботизація, багатоканальні моделі розподілу товарів і послуг, які становлять основу інноваційних факторів сучасної економіки. Завдяки новим технологіям і новому підходу до економічної діяльності, включаючи сервісизацію, країна може бути більш орієнтованою на надання послуг – вона може краще розвиватися і стати більш зручною для користувачів і підтримувати громадян, підприємства, організації та установи. Цифровізація є стратегічним феноменом державного та наддержавного рівнів; отже, співпраця національних урядів, а також неурядових організацій, підприємств і клієнтів є важливою для успіху процесу цифровізації та розвитку цифрової економіки.

Більш широкий погляд на цифровізацію дозволяє сприймати її як термін, що позначає не лише технічні заходи – програмне забезпечення та контент у цифровій формі, а й певне організаційне, правове та компетентнісне середовище. Цифрові процеси впливають на всі сектори економіки, а також на бізнес-середовище, канали зв'язку та енергетику.

Запропонований курс сприяє кращому розумінню основних тенденцій розвитку інформаційних технологій у сучасному суспільстві та бізнесі. Однією з таких сфер є ведення бізнесу та торгівля, зокрема, електронна комерція. Комерційний оборот у сфері міжнародної торгівлі все більше використовує переваги цифрових комунікацій у широкому розумінні, що викликає необхідність введення спеціального регулювання. Одним із шляхів вирішення цього завдання став проект Єдиного цифрового ринку (DSM), представлений Європейською Комісією, який стане основою для внесення змін до нормативних актів, що регулюють різні сфери цифрового ринку та електронної комерції, зокрема: підтримка малого бізнесу, заборона необґрунтованого геоблокування, захист авторського права та суміжних прав, а також питання кібербезпеки. Пропонований курс спрямований на вивчення основних аспектів цифрової трансформації ринкових систем в умовах становлення та розвитку цифрової економіки у ЄС.

Таким чином, у представленому курсі визначено особливості (виклики, тенденції та виміри) концепції єдиного цифрового ринку ЄС (DSM) у соціальних, правових та економічних аспектах. Однак, незважаючи на триваючу цифрову трансформацію, деякі бар'єри в рамках DSM залишаються, і Європейський Союз продовжує працювати над подальшою гармонізацією багатьох сфер. Деякі частини уніфіковані, а інші ні, наприклад, правила конкуренції щодо зловживання домінуючим становищем на цифровому ринку, фрагментовані національні податкові системи, окремі національні енергетичні ринки, а також різноманітні ринки електронної комерції між державами-членами ЄС. Тому необхідно аналізувати ці бар'єри та можливості їх подолання при створенні DSM ЄС.

DSM стимулює економіку ЄС, зменшує негативний вплив діяльності людини на навколишнє середовище та покращує якість життя завдяки електронній комерції, електронному адмініструванню та ринку електронної енергії. Загальний ринок і послуги переходять від стаціонарних до онлайн-платформ і стають все більш поширеними. Однак ці зміни вимагають створення нормативно-правової бази ЄС, включаючи абсолютно нові правила конкуренції. Наприклад, такі питання, як діяльність платформ у сфері послуг, як-от інтернет-посередницькі послуги, включаючи платформи продажу та магазини з додатками, а також в інших секторах (таких як енергетика), соціальні мережі, а також рекламні послуги є підпадає під дію Закону про цифрові ринки. Питання функціонування DSM та ефективного нагляду за постачальниками послуг, що працюють в Інтернеті, безпеки та захисту свободи слова в Інтернеті, прозорості діяльності інтернет-платформ, наприклад, у сфері комерції, реклами, модерації контенту, охоплюються Законом про цифрові послуги (Digital Services Act DSA) і Законом про цифровий ринок (Digital Market Act DMA). Крім того, цифровізація енергетики регулюється Директивою 2019/944 Європейського парламенту та Ради ЄС (Directive 2019/944 of the European Parliament and of the Council) від 5 червня 2019 року про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії. Крім того, повідомлення Європейської комісії, такі як «Цифровий порядок денний для Європи, формування цифрового майбутнього Європи» (A Digital Agenda for

Europe, Shaping Europe's Digital Future), вказують на необхідність міжгалузевої співпраці, яка охоплює телекомунікації та енергетику.

РОЗДІЛ 1 ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА СУСПІЛЬСТВІ. ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ.

1. Цифровий порядок денний та створення єдиного цифрового ринку ЄС

Загальнодоступність інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) розглядається Європейським Союзом як одне із стратегічних завдань його політики, а "**інформаційне суспільство**" розглядається як суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються при посередництві інформаційних технологій та технологій зв'язку, як новий тип соціуму, базований на широкому використанні можливостей ІКТ, що зумовлять якісний стрибок у соціальному та людському розвитку.

Цифровий порядок денний для Європи передбачає створення **єдиного цифрового ринку ЄС** (ЄЦР). Стратегію ЄЦР ЄС ухвалено у 2015 році, вона побудована на трьох стовпах:

1) *Покращений доступ для споживачів та підприємств до товарів та послуг через Інтернет в Європі* - це вимагає, зокрема, усунення ключових відмінностей між онлайн- та офлайн-послугами та подолання бар'єрів для транскордонної онлайн-комерційної діяльності.

2) *Створення належних умов для розвитку цифрових мереж та послуг* – це вимагає підтримуваних високошвидкісної, надійної інфраструктури та контент-послуг.

3) *Максимізація потенціалу зростання європейської цифрової економіки* – це вимагає інвестицій в інфраструктуру ІКТ та нові технології, такі як хмарні обчислення чи великі дані, належної цифрової інклюзивності та навичок, а також досліджень та інновацій, спрямованих на підвищення індустріальної конкуренції, покращення послуг громадянам.

Країни ЄС співпрацюють в побудові Цифрового єдиного ринку та розвитку низки ключових сфер для майбутнього Європи: штучного інтелекту, блокчейн, електронної охорони здоров'я та інновацій. В ЄС відбувається створення потужної високопродуктивної обчислювальної індустрії та інфраструктури даних, які мають відновити лідерство ЄС та забезпечити високопродуктивні обчислювальні потужності у першій світовій трійці до 2022-2023 рр. Штучний інтелект, великі дані, Інтернет речей, суперкомп'ютери, швидкі канали передачі даних стають основою побудови цифрової економіки та суспільства в ЄС.

На основі спільних потужностей е-інфраструктур Європейського дослідницького простору в рамках Європейської хмарної ініціативи відбувається розбудова Європейської хмари відкритої науки і Європейської інфраструктури даних – складових Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу.

У травні 2017 року Європейська Комісія опублікувала середньотривалий огляд Стратегії ЄЦР, що оцінює прогрес у виконанні Стратегії від 2015 року й окреслює подальші дії. Щоб забезпечити справедливе, відкрите й безпечне цифрове середовище, там визначено три основні виклики:

1. Забезпечення продовження користі від онлайн-платформ для економіки й суспільства;
2. Розвиток Європейської економіки даних у повному обсязі;
3. Захист активів Європи з вирішенням проблем кібербезпеки.

Крім того, в цьому огляді виділено ряд важливих сфер політики, важливих для розкриття справжньої цінності економіки даних: цифрові навички, оцифрування промисловості й послуг (наприклад, під'єднаних автомобілів, FinTech), високопродуктивні обчислення, штучний інтелект, модернізація державних послуг і електронного уряду, здоров'я й догляд.

Цифрова економіка має значний невикористаний потенціал для соціального та економічного розвитку, створення робочих місць як для ЄС, так і України та інших країн Східного партнерства. Розвиток стартапів та інноваційних екосистем у сфері ІКТ розглядається як один із основних напрямів підвищення рівня інноваційності національних економік країн ЄС, забезпечення конкурентних позицій на глобальних ринках в економічному і технологічному суперництві з США, Китаєм та економіками інших провідних країн світу.

22 листопада 2021 року в Брюсселі відбулось шосте засідання Комітету асоціації в торговельному складі. Під час засідання Україна та ЄС схвалили двостороннє Рішення про внесення змін до «цифрового» Додаток XVII-3 (Правила, що застосовуються до телекомунікаційних послуг) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Підготовка до цього почалася ще у 2019 році. Цим Рішенням Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати найновіше законодавство ЄС у сфері цифровізації синхронно з державами-членами ЄС з метою отримання повного режиму внутрішнього ринку («цифрового безвізу») та інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.

В листопаді 2021 року стартував новий 3-річний проєкт технічної допомоги ЄС «Підтримка цифрової політики України». Сума підтримки складе 2 523 000 євро.

В межах проєкту передбачається: Оцінка чинного та планового законодавства, а також державної політики щодо його узгодженості з нормативно-правовою базою ЄС; технічна допомога в підготовці проєктів відповідних законодавчих актів; консультації щодо формулювання процесів розбудови цифрової економіки; підвищення спроможності працівників Мінцифри та НРКЗІ з питань регуляторної політики та практики ЄС у розбудові цифрової економіки; технічна допомога в проведенні оцінки структурної та фінансової незалежності Регулятора, його функцій та адміністративної спроможності.

2. Нова політика цифрового розвитку ЄС

Цифровий компас 2030: Європейський шлях для цифрової декади

У зверненні про стан Союзу у вересні 2020 року президент фон дер Ляєн оголосила, що Європа має забезпечити цифровий суверенітет із спільним баченням ЄС у 2030 році, заснованим на чітких цілях і принципах. Президент зробила особливий акцент на **європейській хмарі, лідерстві в галузі етичного штучного інтелекту, безпечній цифровій ідентичності для всіх і значно покращеній інфраструктурі даних,**

суперкомп'ютерів і підключення. У відповідь Європейська Рада запросила Комісію до березня 2021 року представити всеосяжний “Цифровий компас”, в якому будуть викладені цифрові амбіції на 2030 рік, створена система моніторингу та окреслені ключові віхи та засоби досягнення цих амбіцій. 9 березня 2021 року Європейська Комісія - узгодила бачення дій на наступне десятиріччя у сфері цифрової трансформації «2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade».

Нова цифрова політика у відповідь на сучасні виклики надає людям і підприємствам можливість використовувати людиноцентричне, стійке та більш процвітаюче цифрове майбутнє. “Цифровий компас” є частиною комплексу стратегічних заходів щодо посилення відкритої стратегічної автономії та стійкості ЄС, серед яких, зокрема, “Повідомлення про сприяння відкритості, міцності та стійкості європейської економічної та фінансової системи”, “Огляд торговельної політики” (Trade Policy Review), майбутня оновлена промислова стратегія для Європи та “Звіт про стратегічний прогноз 2021 року” (2021 Strategic Foresight Report). Одним з завдань є посилення стратегічної автономії та стійкості ЄС та подолання розриву із провідними конкурентами у США та Китаї, що потребує інвестицій у ІКТ та цифрові навички у 125 мільярдів євро на рік згідно аналізу зробленого службами Європейської Комісії.

Цифровим компасом визначено ключові пріоритети та показники, які повинні бути досягнуті за цей час (Рис.1):

- **Цифрові навички громадян та професіоналів** (фахівці в галузі ІКТ: 20 млн. осіб та гендерна конвергенція; основні цифрові навички: не менше 80% населення);
- **Захищена та стійка цифрова інфраструктура** (підключення: гігабіт для всіх, 5G - скрізь; подвоєння частки ЄС у світовому виробництві найсучасніших напівпровідників; 10000 нейтральних до клімату високозахищених вузлів периферійних обчислень; обчислення: перший комп'ютер з квантовим прискоренням);
- **Врядування - цифровізація державних послуг** (100% ключових державних послуг - онлайн; e-Health - 100% доступність медичної документації; цифрова ідентичність - 80% громадян використовують eID);
- **Цифрова трансформація бізнесу** (75% компаній ЄС використовують Cloud/AI/Big Data; збільшення масштабу (grow scale ups) та фінансування, щоб подвоїти кількість т. зв. «єдинорогів» з ЄС (EU Unicorns); більше 90% МСП досягають принаймні базового рівня цифрової інтенсивності)

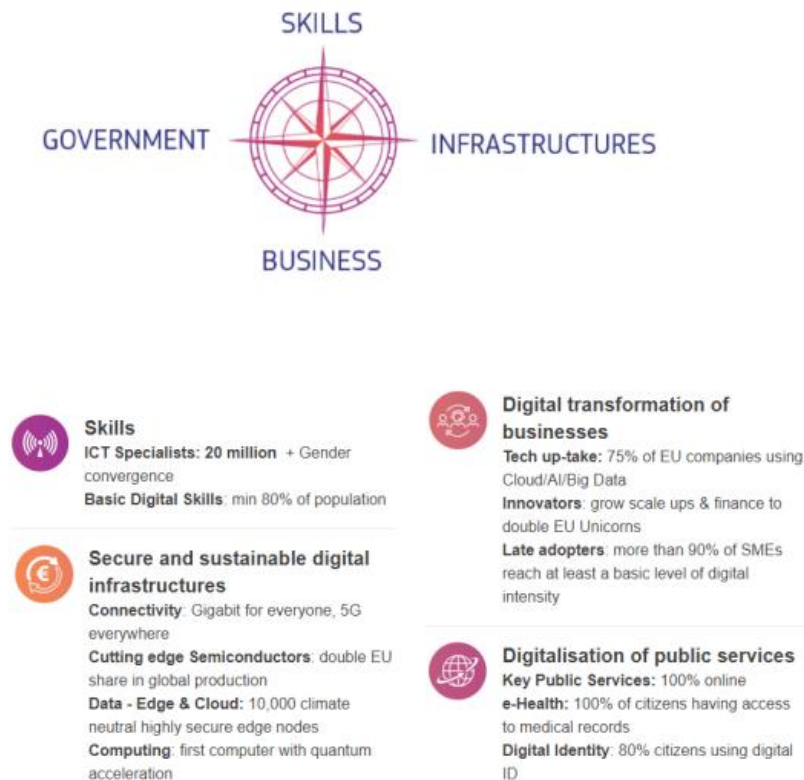

Рис.1. Цифровий компас - ключові пріоритети та індикатори.

Планується, що щонайменше 20% Фонду відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility) мають підтримувати цифровий перехід і сприяти підтримці порядку денного реформ з фінансуванням для розбудови цифрового десятиліття Європи на міцній основі.

Основні акценти цифрового компаса ЄС.

Значний стратегічний акцент на інфраструктурі даних та обчислень.

Цифрова інфраструктура, що доступна громадянам, МСП, державному сектору та промисловості буде забезпечена комплексною інфраструктурою даних та високопродуктивних обчислень. Для збільшення розподілених та децентралізованих можливостей обробки даних Європа планує зміцнити власну хмарну інфраструктуру та потенціал. До 2025 року в ЄС року буде створено перший квантовий комп'ютер, що прокладе шлях до того, щоб Європа була на передньому краї квантових можливостей до 2030 року. Хмарні та периферійні екосистеми не принесуть повної переваги європейському бізнесу та державним адміністраціям, якщо вони не супроводжуються найсучаснішими обчислювальними можливостями. У зв'язку з цим співпраця з державами-членами через вже створену Європейську програму з високопродуктивних обчислень «High Performance Computing Joint Undertaking» буде прискорено для розгортання провідної у світі об'єднаної інфраструктури суперкомп'ютерів та квантових обчислень.

Трансформація бізнесу залежатиме від їхньої здатності швидко та в усіх сферах впроваджувати нові цифрові технології, у тому числі в промислових та сервісних

екосистемах. Підтримка ЄС, зокрема через програми Single Market, Digital Europe and Cohesion programmes, сприятиме розгортанню та використанню цифрових можливостей, включаючи промислові простори даних, обчислювальну потужність, відкриті стандарти, засоби для тестування та експериментів.

Особлива увага буде надана передовим і проривним інноваціям. У той час як Європа вже створює таку ж кількість стартапів, як і США, їй потрібно створити більш сприятливі умови та справді функціонуючий єдиний ринок для швидкого зростання та розширення, подолати інвестиційний розрив фінансування стартапів між США, Китаєм та Європою. Завдяки підтримці, що надається понад 200 хабам цифрових інновацій (DIN) та промислових кластерів до 2030 року МСП повинні мати можливість легко та на справедливих умовах отримати доступ до цифрових технологій або даних, що забезпечується відповідним регулюванням, і отримати вигоду від належної підтримки цифровізації.

Широке впровадження нових цифрових технологій передбачається й для державних сервісів. Захищене електронне голосування сприятиме більшій участі громадськості в демократичному житті. Уряд як платформа, як новий спосіб побудови цифрових державних послуг, забезпечить цілісний і легкий доступ до державних послуг із безперебійною взаємодією передових можливостей, таких як обробка даних, штучний інтелект та віртуальна реальність. Забезпечення інтероперабельності та сумісності між усіма рівнями влади та державними службами. До 2030 року ЄС планує широке розгортання надійної, контрольованої користувачами ідентифікації, що дозволить кожному громадянину контролювати свою власну взаємодію та присутність в Інтернеті. Громади ЄС також розробляють розумні платформи даних, що інтегрують дані в різних секторах і містах, які покращують якість повсякденного життя своїх громадян.

Платформи в сільських і міських громадах будуть впроваджувати цифрові технології і пропонуватимуть такі послуги, як мультимодальні інтелектуальні транспортні системи, швидке реагування на надзвичайні ситуації, більш цілеспрямовані рішення щодо поведінки з відходами, управління рухом, міське планування, розумні енергетичні та освітлювальні рішення, оптимізація ресурсів тощо.

Стратегія формування цифрового майбутнього Європи

“Цифровий компас” активізує кроки цифрової трансформації Європи останнього десятиліття, спираючись на прогрес до повноцінного функціонування єдиного цифрового ринку та активізуючи дії, визначені в стратегії формування цифрового майбутнього Європи. **Стратегія формування цифрового майбутнього Європи** викладає програму реформування політики, яка вже розпочалася з законодавчих актів про управління даними (Data Governance Act), про цифрові послуги (the Digital Services Act), про цифрові ринки (Digital Markets Act), та Стратегії кібербезпеки. Згідно цієї стратегії впродовж наступних п’яти років Комісія зосередиться на трьох ключових цілях для забезпечення цифрових рішень, які допоможуть Європі йти власним шляхом до цифрових технологій перетворення, яке працює на благо людей через повагу до наших цінностей:

1. Технологія, яка працює для людей: розвиток, розгортання та впровадження технологій, що роблять справжню різницю у повсякденному житті людей.

Ключові заходи:

- Біла книга для штучного інтелекту.
- Створення та розгортання передових цифрових можливостей в області штучного інтелекту, суперкомп'ютерів, квантових обчислень, квантової комунікації і блокчейн.
- Інвестиції у гігабіт-підключення.
- Європейська стратегія кібербезпеки, в т.ч створення спільного підрозділу кібербезпеки.
- План дій щодо цифрової освіти для розвитку цифрової освіти; грамотність і компетентності на всіх рівнях освіти.
- Програма для посилення навичок цифрових технологій в суспільстві.
- Стратегія урядової інтероперабельності для забезпечення координації та спільних стандартів потоків даних і послуг для державного сектору.

2. Справедлива та конкурентоспроможна економіка: єдиний ринок, де компанії всіх розмірів і в будь-якій галузі можуть конкурувати на рівних, і можуть розробляти, продавати та використовувати цифрові технології, продукти та послуги в таких масштабах, які підвищують їх продуктивність і глобальну конкурентоспроможність. Споживачі можуть бути впевнені, що їхні права не порушуються.

Ключові заходи:

- Європейська стратегія даних, щоб зробити Європу світовим лідером в гнучкій економіці даних, законодавча база для управління даними
- Постійна оцінка та перевірка відповідності правилам конкуренції ЄС, та запуск секторальних досліджень.
- Правила для ринків великих платформ зі значними мережевими ефектами, які захищають (gatekeeper) інноваторів, бізнес та нових учасників ринку.
- Пакет промислової стратегії з заходами для полегшення трансформації до чистої, кругової, цифрової та глобально конкурентоспроможної промисловості ЄС, включаючи МСП і посилення правил єдиного ринку.
- Фреймворк для зручних, конкурентоспроможних та безпечних цифрових фінансів, в т.ч законодавчі пропозиції щодо криптоактивів. Ринок платежів, який підтримує загальноєвропейські цифрові платіжні послуги та рішення.
- Вирішення податкових проблем, пов'язаних з оцифруванням економіки.
- Представлення нового порядку денного для споживачів, який надасть їм можливість робити усвідомлений вибір і грати активну роль у цифровій трансформації

3. Відкрите, демократичне та стійке суспільство: надійне середовище, в якому громадяни мають повноваження щодо того, як вони діють та взаємодіють, а також до даних, які вони надають як онлайн і офлайн. Європейський шлях до цифрової

трансформації посилює демократичні цінності, поважає основні права, і сприяє стійкій, кліматично нейтральній і ресурсоефективній економіці.

Ключові заходи:

– Нові та переглянуті правила для поглиблення внутрішнього ринку цифрових послуг, онлайн-платформ та постачальників інформаційних послуг

– Перегляд Регламенту eIDAS з метою покращення ефективності, поширити його переваги на приватний сектор та просувати надійні цифрові ідентифікатори/посвідчення для всіх європейців

– Медіа та аудіовізуальний План дій підтримки цифрової трансформації та конкурентоспроможності аудіовізуального та медіа сектору, щоб стимулювати доступ до якісного контенту і плюралізму медіа.

– Європейський План дій щодо демократії для стійкості демократичних систем, плюралізму ЗМІ та подолання загроз зовнішнього втручання у європейські вибори.

– “Пункт призначення Земля”, ініціатива високоточної цифрової моделі Землі («Цифровий двійник Земля»), що покращить Європи можливості прогнозування стану довкілля та надзвичайних ситуацій

– Ініціатива циркулярної електроніки, мобілізуюча існуючі та нові інструменти відповідно до політичні рамки для сталих продуктів майбутнього плану дій циркулярної економіки, щоб переконатися, що пристрої розроблені для довговічності, обслуговування, демонтажу, повторного використання та переробка, включаючи право на ремонт або оновлення для розширення життєвого циклу електронних пристроїв і уникнути передчасного застарівання.

– Ініціативи щодо створення кліматично нейтральних, високоенергоєфективних та стійких центрів обробки даних не пізніше ніж 2030 р. та прозорі заходи вимірювання екологічного сліду телекомунікацій операторів.

– Промоція електронних медичних карт на основі загальноєвропейського формату обміну даними для забезпечення Громадян Європи безпечним доступом і обміном даних про здоров'я в усьому ЄС. Європейський простір даних здоров'я покращить безпечний доступ до даних про стан здоров'я, що дозволить цільові та швидкі дослідження, діагностику та лікування .

Програма «Цифрова Європа»

Низка інструментів бюджету Союзу підтримуватимуть інвестиції, необхідні для цифрового переходу, включаючи Cohesion programmes, Technical Support Instrument та програму «Цифрова Європа».

Програма «Цифрова Європа» встановлюється відповідним Регламентом¹³, що визначає цілі Програми, її бюджет (7,588 млрд. євро) на період з 2021 по 2027 рік, форми фінансування Союзу та правила надання такого фінансування. Загальними цілями Програми є підтримка та прискорення цифрової трансформації економіки, промисловості та суспільства, що надасть свої переваги громадянам, державним адміністраціям та підприємствам і підвищить конкурентоспроможність Європи в глобальній цифровій

економіці, вносячи внесок у подолання цифрового розриву по всьому Союзу та зміцнення стратегічної автономії ЄС.

Програма Цифрова Європа містить 5 взаємопов'язаних конкретних завдань:

1. Високопродуктивні обчислення (HPC)
2. Штучний інтелект(AI)
3. Кібербезпека
4. Передові цифрові навички
5. Цифрова трансформація бізнесу та держ.сектору (Розгортання та найкраще використання цифрового потенціалу та взаємодії).

Окрім усунення бар'єрів на шляху функціонування єдиного цифрового ринку, програма «Цифрова Європа» сприяє уникненню транскордонних електронних бар'єрів та розгортанню «Платформи транскордонної екосистеми», яка включає європейські інфраструктури цифрових послуг; модернізації інфраструктури цифрових послуг публічних адміністрацій; створенні Європейської мережі цифрових інноваційних центрів (EDIH), що діятиме на неприбутковій основі допомагаючи компаніям та організаціям державного сектору здійснювати впровадження цифрових технологій.

12 жовтня 2021 року, на 23-му Саміті Україна – Європейський Союз було офіційно підписано Угоду про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» (2021-2027 роки) та Програмі з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії «Євратом». Наразі триває обговорення можливої асоціації України до окремих компонент програми «Цифрова Європа», яка тісно пов'язана із кластером «Digital, Industry and Space» програми «Горизонт Європа» («Horizon Europe»).

3. Гармонізація цифрових ринків країн Східного партнерства

Необхідність інтеграції цифрових ринків країн Східного партнерства в єдиний європейський простір викликала появу ініціативи «Гармонізація цифрових ринків», відповідна тематична панель (Harmonisation of Digital Markets, HDM) працює в рамках діяльності Платформи №2 «Економічна інтеграція та зближення з політиками ЄС» в межах архітектури Східного партнерства. Ця діяльність активно підтримується в рамках проекту EU4Digital.

На 2-ій Міністерській зустрічі з питань цифрової економіки ініціативи «Східне партнерство», що відбулася 5 жовтня 2017 року у м. Таллінн обговорювався прогрес країн-учасниць у сфері цифрової економіки. На цій зустрічі була ухвалена Декларація, що засвідчує намір країн працювати за шістьма пріоритетними напрямками:

1. правила надання телекомунікаційних послуг та інфраструктура;
2. довіра та безпека в цифровій економіці;
3. електронна торгівля (eCommerce, eCustoms і eLogistics);
4. цифрові навички;
5. екосистеми ІКТ інновацій та стартапів;
6. електронне здоров'я

та визначає конкретні завдання і очікувані результати співпраці за вказаними напрямками до 2020 року у рамках тематичних платформ. Вигоди очікуються як для урядів, так і для бізнесу та громадян.

В 2020 році експерти УНП ФГС СхП в рамках проекту «Підтримка діяльності Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (ФГС СхП)» проаналізували виконання «20 очікуваних досягнень Східного партнерства» за період від 16 вересня 2019 року до 1 вересня 2020 р. та підготували моніторинговий звіт «Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року».

Відзначається, що прогрес в наблизенні до ключових досягнень, визначених щодо гармонізації цифрових ринків документом «20 очікуваних досягнень Східного партнерства до 2020 р.» між Україною та ЄС характеризувався позитивною динамікою за напрямками широкосмугового доступу до Інтернету, надання публічних е-послуг та запровадження електронної комерції. Зокрема, серед здобутків вказується портал державних послуг «Дія», Інтегрована система електронної ідентифікації, пілотні проекти зі створення транскордонних систем електронного підпису та електронної доставки між Україною Польщею; діяльність проекту EaP Connect. Серед викликів вказується необхідність оцінки стану електронної комерції, розробки національної стратегії щодо розвитку цифрових навичок і компетенцій. Серед цілей наступного періоду - до 2025 року пропонується додати такі нові цілі:

- створено дієву систему транскордонної електронної торгівлі між країнами СхП та ЄС;
- створено єдину гармонізовану платформу для країн ЄС та СхП на базі існуючих коаліцій за цифрові навички та робочі місця, що системно займається вимірюванням, порівнянням і прогнозуванням цифрових навичок у регіоні та ЄС та моніторингом виконання діючих національних стратегій щодо цифрових умінь;
- гармонізовано ціноутворення та знижено тарифи на роумінг між країнами СхП та ЄС;
- у всіх країнах СхП розроблені та виконуються стратегії з кібербезпеки до 2025 року; нормативно-правова база країн СхП у сфері кібербезпеки повністю гармонізована з відповідними нормативно-правовими актами ЄС;
- створено та запущено гармонізовану між регіоном СхП та ЄС систему перманентного підвищення кваліфікації національних комп'ютерних груп реагування на надзвичайні ситуації.

Підтримка ЄС гармонізації цифрових ринків здійснюється через Ініціативу EU4Digital, що спрямована на розширення Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу на Східні країни-партнери ЄС, розвиток потенціалу цифрової економіки та суспільства, щоб забезпечити економічне зростання, створити більше робочих місць, поліпшити життя людей і допомогти бізнесу. Трирічна програма EU4Digital, що фінансується ЄС має повну назву “EU4Digital: Підтримка цифрової економіки і

суспільства в Східному партнерстві” (2019-2022), вона просуває ключові сфери цифрової економіки і суспільства відповідно до норм і практик ЄС і передає підтримку ЄС в рамках цифрового порядку денного в регіоні. Програма надає підтримку в шести ключових сфери політики: правила телекомунікацій, довіра і безпека, електронна торгівля, ІКТ-інновації, система електронної охорони здоров'я та електронні навички. В кожній з цих сфер у 2016 році створені мережі EU4Digital, до яких входять представники відповідних Східних країн-партнерів ЄС та країн-членів ЄС.

Пріоритети політики Східного Партнерства після 2020 року

У березні 2020 року Європейська комісія опублікувала документ “Joint Communication: Eastern Partnership policy beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all”, що визначив майбутню політику Східного Партнерства після 2020 року в різних сферах. Цифровій сфері присвячена четверта з 5 цілей політики (розділ 4.4) – “Together for a resilient digital transformation”. Вона спирається на Стратегію формування цифрового майбутнього Європи – сильна цифрова присутність у країнах-сусідах ЄС сприятиме зростанню та сталому розвитку. У зв'язку з цим ЄС інвестуватиме й надалі у цифрову трансформацію країн-партнерів відповідно до законодавства та найкращих практик ЄС. Робота в цій сфері після 2020 року буде спрямована на поширення переваг єдиного цифрового ринку на країни-партнери та підтримку повного виконання зобов'язань країн-партнерів в Угодах про асоціацію та інших двосторонніх угодах. Робота ґрунтуватиметься на успіху політичної ініціативи щодо гармонізації цифрових ринків у Східному партнерстві та оперативних програм “EU4Digital”.

Визначено 4 основні напрямки політики цифрової співпраці:

1. Цифрова інфраструктура
2. Е-урядування
3. Цифрова економіка та інновації
4. Кібербезпека

1. Цифрова інфраструктура

Сучасну економіку даних, можна повністю реалізувати лише за умови доступу громадян і бізнесу до високоякісної інфраструктури та послуг електронних комунікацій. ЄС продовжуватиме підтримувати через технічну допомогу та обмін передовим досвідом розширення безпечної гігабітної широкопasmової інфраструктури в країнах-партнерах, зокрема у віддалених або менш густонаселених районах, і сприяти її використанню. Забезпечення доступності послуг за доступними цінами буде важливим для максимального впливу на населення Східного партнерства. У цьому контексті ЄС підтримуватиме імплементацію угод про роумінг та використання спектру між країнами-партнерами та, за необхідності, з ЄС

2. Е-урядування

Посилення електронного урядування в регіоні Східного партнерства з метою підвищення ефективності, прозорості та підзвітності державних адміністрацій та сприяння реформам. Підтримка прийняття правової бази для електронної ідентифікації та

електронних довірчих послуг, відповідно до законодавства та найкращих практик ЄС, щоб прокласти шлях для угод про взаємне визнання між країнами-партнерами та з ЄС. Будуть підтримуватися стандартизовані сумісні платформи eServices.

3. Цифрова економіка та інновації

ЄС підтримуватиме уряди країн СхП у розробці програм цифрових інновацій та підтримуватиме масштабування високоінноваційних цифрових стартапів у регіоні шляхом поширення Ініціативи Digital Innovation and Scale-up Initiative на країни-партнери.

Зокрема, це допоможе цифровим стартапам та малим і середнім підприємствам покращити їхній доступ до фінансування, краще вийти на ринки ЄС та зміцнити зв'язки з інноваційними екосистемами ЄС. Геопросторові дані ЄС та послуги флагманських програм Copernicus і Galileo вже вільно доступні. ЄС співпрацюватиме з країнами Східного партнерства, щоб сприяти інноваційним стартапам та МСП та діловому співробітництву через кордони. ЄС надалі підтримуватиме країни-партнери у подоланні дефіциту цифрових навичок з особливим акцентом на гендерну рівність та соціальну включеність.

4. Кібербезпека

Підтримка та сприяння кіберстійкості країн-партнерів. Розробка надійних правових, політичних та оперативних рамок кібербезпеки в країнах-партнерах буде продовжувати підтримуватися на основі законодавства ЄС та найкращих практик, включно з системою сертифікації кібербезпеки ЄС.

4. Ініціатива EU4Digital

Гармонізація цифрових ринків є одним із ключових результатів політики ЄС для забезпечення суттєвих результатів для громадян Східного партнерства. Підтримка ЄС у цій сфері здійснюється через ініціативу EU4Digital, яка об'єднує пріоритетні дії та програми в цій галузі.

EU4Digital має на меті розширити єдиний цифровий ринок Європейського Союзу на країни Східного партнерства, розвиваючи потенціал цифрової економіки та суспільства, щоб забезпечити економічне зростання, створити більше робочих місць, покращити життя людей і допомогти бізнесу. Завдяки цій ініціативі ЄС підтримує зниження тарифів на роумінг, розвиток високошвидкісного ширококутного зв'язку для підвищення економіки та розширення електронних послуг, скоординовану кібербезпеку та гармонізацію цифрових фреймворків у суспільстві в різних сферах, починаючи від логістики та закінчуючи охороною здоров'я, та створення робочих місць у цифровій індустрії.

Гармонізація цифрових ринків через EU4Digital допомагає усунути перешкоди для загальноєвропейських онлайн-сервісів для громадян, державних адміністрацій і підприємств, що призводить до покращення онлайн-сервісів за кращими цінами та з більшим вибором. Це залучить інвестиції та сприятиме розвитку торгівлі та зайнятості. Існуючі компанії будуть рости швидше, а стартапи створюватимуться легше, що сприятиме запобіганню витоку мізків.

Центральне місце в Ініціативі EU4Digital займає трирічний фінансований ЄС EU4Digital Facility (2019-2022) або EU4Digital Facility, який просуває ключові сфери цифрової економіки та суспільства відповідно до норм і практики ЄС, а також просуває заходи щодо підтримки ЄС цифрових ініціатив у регіоні. Фонд зосереджує свою підтримку в шести ключових сферах політики: правила телекомунікацій, довіра та безпека, електронна торгівля, інновації в ІКТ, електронна охорона здоров'я та електронні навички. Ці сфери підтримки віддзеркалюють шість мереж EU4Digital, створених у 2016 році, до складу яких входять представники країн Східного партнерства та держав-членів ЄС.

Розбудова цифрової спільноти: довгостроковий пріоритет

EU4Digital був офіційно започаткований Європейською Комісією на зустрічі міністрів Східного партнерства з питань цифрової спільноти в 2016 році, створивши шість регіональних мереж EU4Digital для роботи над пріоритетними темами.

Мережі EU4Digital підтримують роботу Панелі з гармонізації цифрових ринків (HDM Panel), створеної в 2015 році під час Першої зустрічі міністрів Східного партнерства з питань цифрової економіки, яка об'єднує зацікавлених сторін з держав-членів ЄС і країн-партнерів, включаючи органи державного управління, професійні та промислові асоціації, регуляторні органи, громадянське суспільство та фінансові установи з метою формулювання стратегії HDM, координації дій та забезпечення узгодженості на національному, двосторонньому та регіональному рівнях.

Стійка цифрова трансформація: ключовий пріоритет

Підтримка стійкої цифрової трансформації є одним із п'яти пріоритетів політики, виділених Європейською комісією у її пропозиції щодо довгострокових цілей політики Східного партнерства після 2020 року, оприлюдненій 18 березня 2020 року.

За словами Європейської комісії, «потужна цифрова присутність у країнах-сусідах ЄС сприятиме зростанню та стимулюватиме сталий розвиток. У зв'язку з цим ЄС продовжуватиме інвестувати в цифрову трансформацію країн-партнерів відповідно до законодавства та передового досвіду ЄС і підтримуватиме розширення високоінноваційних цифрових стартапів у регіоні. ЄС і надалі підтримуватиме та сприятиме кіберстійкості країн-партнерів».

EU4Digital: головна ініціатива, яка спрямовує підтримку ЄС

Наразі ініціатива EU4Digital об'єднує наступні пріоритетні дії та програми ЄС:

- Мережі EU4Digital, що об'єднують представників країн Східного партнерства та держав-членів ЄС для роботи над ключовими тематичними напрямками.
- EU4Digital Facility, трирічна програма (2019-2022), яка просуває ключові сфери цифрової економіки та суспільства відповідно до норм і практики ЄС.
- EU4Digital – Стратегії широкосмугового зв'язку в регіоні Східного партнерства (2018-2020), проект, який реалізує Світовий банк для підтримки країн Східного партнерства у розробці та реалізації національних стратегій широкосмугового зв'язку.

– EU4Digital: Проект Cybersecurity EAST для зміцнення кібербезпеки в країнах-партнерах і підвищення довіри до використання цифрових послуг.

– EU4Digital: EaPConnect (Connecting Research and Education Communities), що розширює мережеву інфраструктуру для об'єднання дослідницьких та освітніх спільнот з ЄС та східних країн-партнерів.

Сфери політики

У рамках ініціативи EU4Digital Європейський Союз підтримує цифрову економіку та суспільство в країнах Східного партнерства, сприяючи гармонізації цифрових ринків у регіоні з метою надання інтегрованих онлайн-послуг для громадян, державних адміністрацій та підприємств.

Ключем до досягнення цієї мети є шість кореспондентських мереж EU4Digital із країн-партнерів і держав-членів ЄС, відповідальних за певні сфери політики, які були створені на зустрічі міністрів Східного партнерства з питань цифрової спільноти в жовтні 2016 року. Мережі EU4Digital служать платформи для обміну найкращими практиками та досвідом між східними партнерами та з ЄС, сприяння синергії та розробці спільних проектів і дорожніх карт, а також зосередження на конкретних і досяжних результатах, які спрямовані на покращення життя громадян і конкурентоспроможності бізнесу.

Телекомунікаційна мережа

Мережа регуляторів електронних комунікацій Східного партнерства (Eastern Partnership Electronic Communications Regulators Network EaPeReg) є незалежною платформою національних регуляторних органів електронних комунікаційних мереж і послуг. У мережі EaPeReg є три основні робочі групи: Робоча група експертів з роумінгу (Roaming Expert Working group REWG), Робоча група експертів з порівняльного аналізу (Benchmarking Expert Working group BEWG) і Робоча група експертів із спектру (Spectrum Expert Working group SEWG).

Ключові учасники:

– Міністерства, відповідальні за: зв'язок та інформаційні технології, високі технології, економіку та сталий розвиток.

– Органи регулювання електронних комунікаційних мереж і послуг.

Мережа довіри та безпеки

Мережа «Довіра та безпека» зосереджується на важливості довіри до цифрової економіки та кібербезпеки як засобу збереження відкритості Інтернету та онлайн-свободи, усіх необхідних будівельних блоків для сумісних транскордонних послуг електронного уряду. Вона наголошує на наступному:

– Довірчі послуги (електронні підписи, електронні печатки, електронні позначки часу, послуги електронної рекомендованої доставки та автентифікації веб-сайтів);

– Кібербезпека для підвищення стійкості критичної інфраструктури в ключових секторах економіки.

Ключові учасники:

– Міністерства, відповідальні за: комунікаційні та інформаційні технології, інфраструктуру, економічний розвиток та державні послуги, такі як транспорт.

– Департаменти, що відповідають за кібербезпеку, розвідку, розвиток державних послуг, електронне урядування.

Мережа eTrade

Мережа eTrade розглядає цифрові аспекти повного імпортно-експортного циклу. Вона охоплює кілька складових, включаючи комерцію, митницю, логістику та транскордонні процедури. Основна увага приділяється електронній ідентифікації, цифровим довірчим службам, мережевій та інформаційній безпеці та кібербезпеці.

Ключові учасники:

– Міністерства, відповідальні за: торгівлю, доходи, економічний розвиток і митницю.

– Урядові агентства/департаменти з цифрових технологій та ІТ, агентства з обміну даними та установи, пов'язані з кібербезпекою.

Інноваційна мережа ICT

ICT Innovation зосереджується на просуванні ІКТ-досліджень, стартапів та інноваційних екосистем у країнах Східного партнерства, беручи до уваги подібні зусилля в ЄС у рамках програми Horizon 2020 та ініціативи Start-up Europe. Очікується, що ця робота покращить обмін досконалістю досліджень та транскордонними інвестиціями, водночас пропонуючи стартапам із країн-партнерів легший доступ до ринків ЄС і навпаки.

Ключові учасники:

– Міністерства та відомства, відповідальні за: комунікаційні та інформаційні технології, державні послуги та соціальні інновації.

– Інноваційні агенції, бізнес-ради ІКТ та науково-технічні асоціації/парки.

Мережа eHealth

Електронне здоров'я спрямоване на визначення спільних викликів для країн-партнерів Східного партнерства та надання рекомендацій щодо регіональної гармонізації у сфері електронного здоров'я та активного та здорового старіння.

Ключові учасники:

– Міністерства та відомства, відповідальні за: охорону здоров'я, працю та соціальні питання.

– Інші учасники включають регіональні установи, такі як страхові компанії, агентства електронної охорони здоров'я, школи політики тощо.

Мережа eSkills

Мережа eSkills зосереджується на розробці та реалізації національних стратегій цифрових навичок у країнах-партнерах Східного партнерства, зокрема шляхом створення національних коаліцій для цифрових робочих місць, беручи до уваги «коаліцію цифрових навичок і робочих місць» ЄС.

Ключові учасники:

- Міністерства, відповідальні за: освіту, працю, економіку.
- Представники галузевих організацій/асоціацій, державних університетів та навчальних закладів.

Проекти

Чотири проекти фінансуються в рамках ініціативи EU4Digital – EU4Digital Facility, EaPConnect, EU4Digital Cyber і EU4Digital Broadband. Окрім цих, Європейський Союз також підтримує низку інших проектів, які сприяють цифровій економіці та суспільству, як на регіональному, так і на двосторонньому (національному) рівні.

Програма EU4Digital має на меті поширити переваги Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу на країни Східного партнерства, підтримуючи їх у зниженні тарифів на роумінг, розвитку високошвидкісного широкосмугового зв'язку для стимулювання економіки та розширення електронних послуг, гармонізації цифрових рамок у суспільстві в різних сферах, від логістики до охорони здоров'я, побудови кібербезпеки, розвитку навичок і створення нових робочих місць у цифровій індустрії.

EU4Digital: об'єднання науково-дослідницьких та освітніх спільнот (EaPConnect)

EaPConnect (2020-2025 – 10 мільйонів євро) має на меті об'єднати науково-освітні спільноти з ЄС та східних країн-партнерів та зменшити цифровий розрив. Проект розширить мережеву інфраструктуру для розширення наукового обміну через кордони, запропонує нові послуги для посилення міжнародного науково-дослідницького співробітництва, зміцнить національні науково-освітні мережі (NREN) в науково-дослідницьких екосистемах, а також розширить знання, навички та спільну роботу за допомогою заходів, тренінгів та інші ініціативи.

EU4Digital: Кібербезпека – Схід

Проект зосереджений на подальшому розвитку наближення всіх східних країн-партнерів до базових основ ЄС у сфері кібербезпеки, враховуючи різний рівень розвитку між країнами-партнерами.

Цифрові широкосмугові стратегії EU4Digital в регіоні Східного партнерства

Проект, який реалізує Світовий банк, підтримує країни Східного партнерства в їх розробці та ранньому впровадженні національних стратегій широкосмугового зв'язку відповідно до найкращих практик і стратегій ЄС шляхом надання технічної допомоги та підтримки у розбудові потенціалу.

Східне партнерство (Eastern Partnership EaP)

Східне партнерство – це спільна політична ініціатива, спрямована на поглиблення та зміцнення відносин між Європейським Союзом (ЄС), його державами-членами та шістьма східними сусідами: Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Республікою Молдова та Україною. Відносини ЄС зі своїми сусідами керуються його Глобальною стратегією (Global Strategy) та переглянутою Європейською політикою сусідства (European Neighbourhood Policy), які закликають до необхідності зосередитися на посиленні стабілізації та стійкості східних сусідів ЄС.

У рамках цього існує спільне зобов'язання досягти відчутних результатів для громадян у всьому регіоні.

18 березня 2020 року було прийнято новий набір довгострокових політичних цілей – «Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all», у якому окреслено цілі для EaP на період після 2020 року та встановлено заходи, спрямовані на посилення стійкості, сприяння сталому розвитку та досягнення відчутних результатів для суспільства.

Підтримка стійкої цифрової трансформації чітко визначена як ключовий пріоритет для Східного партнерства після 2020 року: «Сильна цифрова присутність у країнах-сусідах ЄС сприятиме зростанню та сприятиме сталому розвитку. У зв'язку з цим ЄС продовжуватиме інвестувати в цифрову трансформацію країн-партнерів відповідно до законодавства та передового досвіду ЄС і підтримуватиме розширення високоінноваційних цифрових стартапів у регіоні. ЄС і надалі підтримуватиме та сприятиме кіберстійкості країн-партнерів».

Єдиний цифровий ринок ЄС

У той час, коли Інтернет і цифрові технології змінюють наш світ, Європа перейшла до епохи цифрових технологій, що є одним із політичних пріоритетів Європейської Комісії, спрямованих на розширення можливостей людей за допомогою технологій нового покоління.

Щоб зробити єдиний ринок Європейського Союзу придатним для епохи цифрових технологій, потрібно зняти непотрібні регуляторні бар'єри та перейти від окремих національних ринків до єдиного загальноєвропейського зводу правил.

Ці кроки можуть внести 415 мільярдів євро на рік в економічне зростання, підвищення робочих місць, конкуренції, інвестицій та інновацій в ЄС.

Стратегія єдиного цифрового ринку ЄС побудована на трьох стовпах:

1. Доступ: кращий доступ для споживачів і компаній до цифрових товарів і послуг по всій Європі;
2. Навколишнє середовище: створення належних умов і рівних умов для процвітання цифрових мереж та інноваційних послуг;
3. Економіка та суспільство: максимізація потенціалу зростання цифрової економіки.

Бачення єдиного цифрового ринку ЄС

Бачення ЄС щодо Єдиного цифрового ринку (DSM), викладене в Стратегії DSM, яка була оголошена в травні 2015 року, полягає в тому, щоб забезпечити вільний рух людей, послуг і капіталу, а також можливість приватним особам і підприємствам безперешкодно отримувати доступ і здійснювати онлайн-діяльність відповідно до чесної конкуренції, та забезпечити високий рівень захисту споживачів і особистих даних, незалежно від їх національності чи місця проживання.

Цілі стратегії Європейської комісії щодо єдиного цифрового ринку полягають у тому, щоб забезпечити збереження позицій Європи як світового лідера в цифровій економіці та допомогти європейським компаніям розвиватися у всьому світі.

Європейська комісія вважає, що DSM може створити можливості для нових стартапів та існуючих компаній на ринку з понад 500 мільйонами людей, потенційно вносячи сотні мільярдів на рік в економіку Європи, створюючи робочі місця та трансформуючи державні послуги.

Комісія також вважає, що інклюзивний DSM відкриває можливості для громадян за умови, що вони володіють належними цифровими навичками. Розширене використання цифрових технологій може покращити доступ громадян до інформації та культури, покращити їхні можливості працевлаштування та сприяти сучасному відкритому уряду. Проміжний огляд стратегії DSM був опублікований у травні 2017 року та окреслив подальші сфери, де ЄС має діяти далі для забезпечення справедливого, відкритого та безпечного цифрового середовища.

Список літератури до розділу 1

1. European Commission (2020e). Communication from the Commission of 19 February 2020, Shaping Europe's Digital Future, COM(2020)067.
2. European Commission (2020f). Inception Impact Assessment on Digital Services Act Package: Ex Ante Regulatory Instrument for Large Online Platforms with Significant Network Effects Acting as Gate-keepers, <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12418-Digital-Services-Act-package-ex-ante-regulatory-instrument-of-very-large-online-platforms-acting-as-gatekeepers> (accessed: 20 September 2022).
3. European Commission (2021a). Commission Sends Statement of Objections to Apple on App Store Rules for Music Streaming Providers, IP/21/2061, 30.04.2021.
4. European Commission (2021b). Commission Opens Investigation into Possible Anticompetitive Conduct by Google in the Online Advertising Technology Sector, IP/21/3143, 22.06.2021. European Commission (2021c) Commission Opens Investigation into Possible Anticompetitive Conduct of Facebook, IP/21/2848, 4.06.2021.
5. European Parliament (2021). Draft Report on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Contestable and Fair Markets in the Digital Sector (Digital Markets Act), Committee on the Internal Market and Consumer Protection, Rapporteur: Andreas Schwab, COM(2020)0842-C9-0419/2020-2020/0374(COD)).

РОЗДІЛ 2 КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТУ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ (DIGITAL SINGLE MARKET, DSM)

6 травня 2015 року Європейська комісія, очолювана на той час Жаном-Клодом Юнкером, оприлюднила стратегію цифрового єдиного ринку, яка передбачає усунення віртуальних кордонів, посилення цифрового зв'язку та спрощення для споживачів доступу

до транскордонного онлайн-контенту. Єдиний цифровий ринок, який є одним із політичних пріоритетів Європейської Комісії, має на меті адаптувати єдиний ринок ЄС до епохи цифрових технологій – перейти від національних цифрових ринків до єдиного, а потім відкрити цифрові послуги для всіх громадян і розробити напрямки посилення конкурентоспроможності бізнесу в цифровій економіці. Іншими словами, Єдиний цифровий ринок – це ринок, який характеризується забезпеченням вільного руху людей, послуг і капіталу та дозволяє окремим особам і підприємствам безперешкодно отримувати доступ і брати участь в онлайн-діяльності незалежно від їх національності чи місця проживання. Застосовуються умови чесної конкуренції та високий рівень захисту персональних даних і даних споживачів.

Розбудова економіки даних, підвищення конкурентоспроможності за рахунок взаємодії та стандартизації та створення інклюзивного електронного суспільства може реалізувати потенціал зростання цифрової економіки. За словами комісії, для просування Єдиного цифрового ринку потрібні інвестиції, визнання міжнародного виміру та ефективне управління. Повністю діючий єдиний цифровий ринок міг би принести в економіку 415 мільярдів євро на рік, а також створив би сотні тисяч нових робочих місць. Стратегія цифрового єдиного ринку включає низку цілеспрямованих дій, які базуються на 3 основних принципах. З цих 3 принципів випливають 16 ключових дій, які становлять Стратегію цифрового єдиного ринку.

Три стовпи стратегії DSM:

- Доступ
- Середовище
- Економіка і суспільство

Комісія запровадила стратегію на період 2014-2019 років під назвою «Стратегія єдиного цифрового ринку» (The Digital Single Market Strategy DSMS). Вона спрямована на надання громадянам і підприємствам кращого доступу до цифрового світу. Ця стратегія базується на 3 стовпах, кожна з яких містить 3 дії, і з метою досягнення 16 заходів.

Перший стовп: доступ

Покликаний запровадити кращий доступ для споживачів (окремих осіб і підприємств) до цифрового світу по всій Європі. Перше завдання цього першого рівня включатиме низку законодавчих пропозицій. Вони регулюватимуть транскордонні ринки, щоб зменшити відмінності між державами-членами, а також забезпечити «гармонізацію різних режимів ПДВ». Дійсно, існує різниця в договірному праві, і це перешкоджає

плавному перебігу торгівлі на єдиному ринку. Щоб вирішити цю проблему, Комісія запропонувала дві директиви (2015), які гарантують, що «споживачі, які хочуть придбати товари чи послуги в іншій країні ЄС, будь то в Інтернеті чи відвідуючи магазин особисто, не зазнають дискримінації з точки зору цін, умов продажу або порядку оплати, якщо це не об'єктивно виправдано такими підставами, як ПДВ або певні законодавчі положення в інтересах суспільства».

Друга мета стосуватиметься послуг доставки посилок по всій Європі. Однак із цієї пропозиції було зроблено виняток, щоб не накладати непропорційний тягар на малий бізнес. Вони не будуть зобов'язані «доставляти по всьому Європейському Союзу». Третім завданням буде вирішення проблем дискримінації споживачів. Передбачається, що національні органи влади матимуть можливість перевіряти, чи використовують сайти географічне блокування. Тому буде гарантовано, що жоден споживач не буде дискримінований за будь-якою ознакою.

Другий стовп: середовище

Покликаний створити сприятливе середовище для розвитку чесної конкуренції для цифрової мережі та всіх середовищ, що розвиваються. Водночас буде посилено захист персональних даних. Перше завдання цього стовпа – трансформувати ринок, щоб він став простішим і стійкішим. Середовище європейського спільного ринку має бути сприятливим для чесної конкуренції між традиційними телекомунікаційними компаніями та новими гравцями в Інтернеті.

Друга мета полягатиме в тому, щоб зробити доступ до мереж і послуг більш надійним, але також доступним. Громадяни та підприємства повинні мати довіру до цих мереж, особливо з точки зору збереження свого фундаментального права на конфіденційність. Щоб досягти цього, необхідно було реформувати низку європейських нормативних актів, особливо у сфері телекомунікацій, а також у частині кібербезпеки та всього, що стосується аудіовізуальних медіа-послуг. Третя мета полягає в тому, щоб дати можливість ринку адаптуватися до змін у середовищі. Оскільки ринок заснований на економіці спільного використання, він повинен адаптувати своє функціонування до цього. Розбудова цього стовпа вже йде повним ходом, зокрема щодо кібербезпеки та телекомунікацій. Однак найважливіший захід щодо перегляду директиви про конфіденційність та електронні комунікації ледве виконується.

Третій стовп: максимізація потенціалу зростання європейської цифрової економіки

Першою метою цього компонента є сприяння цифровому переходу промисловості та послуг у всіх секторах економіки в Європі. Також буде необхідно стимулювати інвестиції через стратегічні партнерства та мережі. Другою метою буде доступ до даних і капіталу. Це необхідно для того, щоб досягти сталого та інклюзивного зростання. Третя мета стосуватиметься захисту даних, вільного переміщення даних і створення європейської хмари. Для того, щоб усі ці цілі були досягнуті, важливо, щоб перші два стовпи були на місці.

Проаналізовано Стратегію цифрового єдиного ринку.

Цифровий порядок денний, що складається з трьох стовпів, про які було згадано раніше, має дотримуватися. Дійсно, кожен із цих стовпів є сходинкою на шляху до повністю єдиного цифрового ринку.

Перший стовп під простою назвою «Доступ» спрямований на розширення доступу громадян ЄС до цифрових товарів і послуг. Зокрема, він прагне координувати різні національні режими ПДВ, переглядати та гармонізувати національні закони про авторське право, щоб досягти плавніших цифрових продажів за кордоном, якщо згадати лише про це. Крім того, Комісія хоче спростити транскордонну електронну комерцію та підтримує новий підхід до конкуренції між європейськими підприємствами, які пропонують аналогічні цифрові товари та послуги. Цей новий метод має бути справедливим і забезпечувати довіру між усіма партнерами. Виконання умов, охоплених першою складовою, забезпечить як громадянам, так і підприємствам більш чітке розуміння того, як вони можуть цифрово купувати та продавати активи в європейському масштабі. Таким чином, це може допомогти отримати більше переваг і сприяти збільшенню ВВП ЄС на 4%.

За допомогою другого стовпа під назвою «*Середовище*» Комісія прагне покращити цифрові мережі та Інтернет-послуги, щоб кожен міг скористатися рівним доступом до послуг і товарів, доступних онлайн. Вона також хоче створити відповідне середовище для процвітання цифрового бізнесу та пропонування своїх послуг найбільшій аудиторії. Цього слід досягти шляхом прискорення широкосмугового з'єднання на всіх національних рівнях, шляхом заохочення державних і приватних організацій інвестувати в їх розвиток. У другому стовпі також є цілий розділ, присвячений захисту персональних даних і партнерству в галузі кібербезпеки, щоб гарантувати, що всі користувачі онлайн-сервісів залишаються в безпеці від шкідливих програм і хакерів. Таким чином, розвиток високошвидкісного широкосмугового зв'язку та гарантування безпеки користувачів Інтернету є двома основними проблемами, які Комісія ЄС має намір вирішити.

Нарешті, третій і останній стовп – «*Економіка та суспільство*» – означає бажання ЄС просувати та розвивати свою цифрову економіку (також звану економікою даних). Цей основний стовп може являти собою найважливіший аспект стратегії DSM. Справді, цей стовп включає ініціативу, яка спрямована на розвиток нового виду свободи пересування в Європейському Союзі: вільний рух даних. В даний час існує чотири види руху, які є вільним рухом товарів, капіталу, послуг і робочої сили. З цим п'ятим цифрові дані, які можуть бути особистими або пов'язаними з бізнесом, будуть звільнені від існуючих обмежень. Останні є географічними обмеженнями; наприклад, доступ до нових послуг тепер обмежений, оскільки вони можуть бути розташовані в іншій країні, ніж та, у якій особа, яка хоче ними скористатися. Усунення цих цифрових бар'єрів гарантує, що хтось матиме рівний доступ до товарів і послуг, навіть якщо він живе в іншій країні, ніж та, у якій перебуває постачальник цих товарів. Це також сприятиме можливості працевлаштування, як зазначила Комісія бажання розробити план дій «електронного

уряду», який мав би з'єднати громадян і бізнес по всій Європі. На порядку денному також стоїть створення європейської хмарної служби, яка дозволить громадянам зберігати свої дані в централізованій європейській базі даних. Розвиток європейської економіки даних шляхом звільнення потоків даних справді дозволить створити унікальний і єдиний цифровий ринок між усіма державами-членами.

Список літератури до розділу 2

6. Łukasz Dawid Dąbrowski and Magdalena Suska (2022). *The European Union Digital Single Market Europe's Digital Transformation*. Routledge, New York

7. ACCC (2019) *Digital Platform Inquiry, Final Report*, Australian Competition & Consumer Commission, June 2019.

8. Altmaier, P., Le Maire, B., Cédric, O., and Keijzer, M. (2021). *Strengthening the Digital Markets Act and Its Enforcement*, Government of Germany, Government of France, Government of the Netherlands, www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/05/26/non-paper-dma (accessed: 20 September 2022).

9. Amaro, S. (2020). *France and the Netherlands Call for Tough EU Powers to Curb Big Tech*, CNBC, www.cnn.com/2020/10/15/france-and-the-netherlands-want-stronger-eu-rules-against-the-big-tech.html (accessed: 20 September 2022).

10. Ambroziak, A.A. (2012). *Bilans dwudziestolecia istnienia rynku wewnętrznego Unii Europejskiej—aspekty wdrażania legislacji unijnej* [Consequences of the 20 Years Internal Market of the European Union. Issues Concerning Implementation of the EU Legislation], *Studia Europejskie*, 64(4), pp. 51–78.

11. Ambroziak, A.A. (2020). *Industry 4.0. Challenges for European Industry Deriving From Servitisation and Digitalisation*, in A.A. Ambroziak (ed.), *New Challenges for the European Union's Industrial Policy: Climate Change, Servitisation, Digitalisation*, SGH Publishing House. Anderson, J. , and Mariniello, M. (2021) *Regulating Big Tech: The Digital Markets Act*, Bruegel Blog, 16 February, www.bruegel.org/2021/02/regulating-big-tech-the-digital-markets-act/ (accessed: 20 September 2022).

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ІНСТИТУЦІЙНІ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ В ЄС

Роль Європейського парламенту

Парламент відіграв ключову роль у перезапуску внутрішнього ринку, він є палким захисником і розробником порядку денного DSM. До запуску Стратегії єдиного цифрового ринку (DSMS) у травні 2015 року парламент уже ухвалював резолюції щодо єдиного цифрового ринку. Наприклад, 20 квітня 2012 року було прийнято резолюцію щодо єдиного конкурентного цифрового ринку та електронного урядування. У липні 2013 року парламент також прийняв резолюцію про завершення створення єдиного цифрового ринку.

У січні 2016 року, у відповідь на пропозицію Стратегії DSM, Європейський парламент прийняв резолюцію під назвою «На шляху до Закону про єдиний цифровий ринок». Цілі цієї пропозиції полягали, зокрема, в тому, щоб попросити Європейську комісію припинити практику геоблокування, розширити доступ до товарів і послуг для європейських споживачів, а також встановити еквівалентний захист споживачів (еквівалентний, якщо товари купуються офлайн або онлайн).

Протягом багатьох років ЄП розбудовував DSM через ретельну законодавчу діяльність. Законодавство охоплює широкий спектр цифрових питань, від скасування плати за роумінг і заборони необґрунтованих операцій геоблокування до ухвалення директиви щодо дій щодо «зменшення вартості розгортання високошвидкісних електронних комунікаційних мереж» або директива про «авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку».

За даними ЄП, законодавчі досягнення інституції в області DSM забезпечують 177 мільярдів євро щороку для економічного зростання в Європейському Союзі. Сфери, з яких надходять основні доходи, це європейські електронні комунікації та сфера послуг з 86,1 мільярдами євро, сфера потоків даних і штучного інтелекту з 51,6 мільярдами євро та область єдиного цифрового шлюзу з 20 мільярдами євро.

Цілі та фінансування

Цілі

Метою Єдиного цифрового ринку є модернізація та уніфікація нормативних актів щодо таких питань, як захист споживачів, авторське право та онлайн-продажі. Європейська комісія уточнює п'ять цілей:

1. Розвивати електронну комерцію в ЄС, усунувши геоблокування та зробивши транскордонну доставку посилок доступнішою та ефективнішою.
2. Модернізувати європейські правила авторського права, щоб адаптувати їх до цифрової епохи.

3. Оновити аудіовізуальні правила ЄС і співпрацювати з платформами, щоб створити більш справедливе середовище для всіх, просувати європейські фільми, захищати дітей і краще боротися з мовою ненависті.

4. Посилити спроможність Європи реагувати на кібератаки шляхом зміцнення ENISA, агентства ЄС, відповідального за кібербезпеку, і створити ефективне європейське кіберстримування, одночасно забезпечуючи кримінальну відповідь у цій сфері, щоб краще захистити бізнес, державні установи та європейських громадян.

5. Допомогати підприємствам будь-якого розміру, дослідникам, громадянам і державним органам отримати максимальну віддачу від нових технологій, гарантуючи, що кожен має необхідні цифрові навички та фінансуючи європейську дослідницьку діяльність у сфері охорони здоров'я та високопродуктивних обчислень.

Фінансування

Європейська Комісія використовуватиме весь спектр доступних інструментів і можливостей фінансування. Проте повна підтримка держав-членів, Європейського парламенту, Ради та зацікавлених сторін є важливою. Щоб переваги цифрової революції були доступні кожному, Європі потрібна нормативна база для електронних комунікацій, яка б сприяла розгортанню інфраструктур, здатних безперебійно функціонувати в усьому ЄС, включно з сільською місцевістю, зберігаючи ефективну конкуренцію. Велика частина необхідних інвестицій надходитиме від приватного сектору на основі вдосконаленого нормативно-правового середовища.

Єдиний цифровий ринок вимагає високоякісної інфраструктури. ЄС уже мобілізує інвестиції близько 50 мільярдів євро з державного та приватного секторів для цифрової трансформації промисловості. Він також вивільнив 21,4 мільярда євро з Європейських структурних та інвестиційних фондів (the European Structural and Investment Funds ESI Funds), які будуть доступні для цифрового сектору після впровадження національних і регіональних стратегій цифрового зростання, що зміцнить зв'язок між політикою та цілями фінансування на всіх рівнях.

Однак потрібно більше інвестицій в цифрові технології, особливо в тих сферах, де цифрові потреби набагато перевищують можливості будь-якої з держав-членів, що діють ізольовано. Ефективності можна досягти шляхом поєднання та доповнення програм фінансування ЄС іншими джерелами державного та приватного фінансування, зокрема через Європейський фонд стратегічних інвестицій (European Fund for Strategic Investments EFSI). У квітні 2017 року інвестиції в цифровий сектор, пов'язані з EFSI, становили близько 17,8 мільярдів євро, включаючи державне та приватне фінансування (тобто 10% від загальної суми інвестицій, залучених на ту дату). Однак поточні інструменти фінансування мають обмеження у застосуванні до великих місійно-орієнтованих ініціатив. Таким чином, комісія досліджуватиме шляхи створення основи для підтримки розвитку пан'європейської високопродуктивної обчислювальної та інфраструктури даних. Поєднання різних джерел фінансування ЄС із національним і приватним фінансуванням було б найкращим способом стимулювання інвестицій.

Основні досягнення

Для усунення або зменшення деяких основних перешкод для транскордонної торгівлі було вжито наступних заходів:

Заборона невиправданої географічної блокади

Регламент геоблокування, прийнятий ЄС у лютому 2018 року, забороняє будь-які спроби обмежити доступ споживачів до товарів і послуг на веб-сайтах електронної комерції на підставі їх національності або країни проживання та заснування. Клієнти матимуть право замовляти продукти та послуги незалежно від місця підключення та без необхідності сплачувати додаткові комісії.

Припинення плати за роумінг

Скасування роздрібною плати за роумінг із червня 2017 року є другим досягненням стратегії єдиного цифрового ринку. Це означає, що користувачі мобільного зв'язку, які періодично подорожують ЄС, можуть дзвонити, відправляти текстові повідомлення та мати доступ до Інтернету за своїм внутрішнім тарифом.

Інноваційна транскордонна доставка посилок

Транскордонна доставка посилок є ще однією частиною стратегії Комісії щодо створення єдиного цифрового ринку. Його положення, спрямоване на покращення прозорості цін і полегшення оцінки певних високих транскордонних тарифів, набуло чинності 22 травня 2018 року. З одного боку, це передбачає збільшення документації. Загальні умови продажу постраждалих компаній-доставників посилок і детальний опис процедури розгляду скарг мають бути подані національному регулятору. З іншого боку, йдеться про підвищення прозорості цін. Дійсно, кожен окремий національний регулятор повинен опублікувати публічний список тарифів і термінальних ставок, застосованих до товарів, що походять з інших держав-членів, на спеціальному веб-сайті та постійно їх оновлювати. Якщо компанії, що доставляють посилки, не дотримуються цього положення, окремі держави-члени повинні застосовувати штрафи.

Забезпечення переносимості служб онлайн-контенту

З 1 квітня 2018 року споживачі матимуть доступ до цифрових послуг, таких як послуга онлайн-розповсюдження фільмів і серіалів, за які вони вже заплатили під час подорожі в іншу державу-член, без обмежень і безкоштовно.

Спрощення декларування ПДВ

Є єдине вікно для реєстрації ПДВ. Мета полягає в тому, щоб уникнути необхідності мати справу з низкою різних національних податкових систем, а потім спростити правила ПДВ, щоб стимулювати транскордонну торгівлю, боротися з шахрайством з ПДВ (особливо суб'єктами, що не входять до ЄС), забезпечити чесну конкуренцію для підприємств ЄС, та забезпечити рівне ставлення до інтернет-видань.

Перегляд положення про співробітництво у сфері захисту прав споживачів

Боротьба з незаконною діяльністю та виявлення торговців-шахраїв є засобами захисту споживачів, якими користуються національні правоохоронні органи. Таким чином, щоб виявити особу відповідального торговця, інформацію можна запитувати у

реєстраторів доменів і банків. Крім того, вони можуть перевірити географічну дискримінацію або умови післяпродажного обслуговування, здійснивши таємний покупець, а потім можуть наказати негайну ліквідацію веб-сайтів, на яких розміщено шахрайство.

Регулювання платформи для бізнесу (P2B)

У своїй середньостроковій оцінці Стратегії єдиного цифрового ринку Комісія заявила, що представить заходи щодо недобросовісних контрактів і торгової практики у відносинах між платформами та бізнесом. Походження цього регулювання P2B можна, зокрема, знайти у зростаючому значенні онлайн-платформ-посередників. Крім того, «онлайн-платформи-посередники функціонують як двосторонні ринки: чим більше постачальників використовують певну платформу, тим привабливішою вона стає для клієнтів; чим більше клієнтів використовують певну платформу, тим привабливішою вона стає для постачальників».

Регламент «Платформа для бізнесу» був прийнятий 20 червня 2019 року, а його застосування почалося 12 липня 2020 року, до якої «платформи повинні були переконатися, що вони відповідають Регламенту P2B». Для Комісії регламент «є першим набором правил для створення справедливого, прозорого та передбачуваного бізнес-середовища для малих підприємств і трейдерів на онлайн-платформах». Регламент також має на меті заповнити прогалину між законодавством ЄС і національним законодавством і «створити справедливе, передбачуване, стійке та надійне онлайн-ділове середовище, одночасно зберігаючи та заохочуючи інноваційну екосистему навколо онлайн-платформ у всьому ЄС». Для Кауфмана «пропонований захист здебільшого обмежується зобов'язаннями щодо прозорості, покладеними на операторів платформ. Залишається з'ясувати, чи достатньо цього, щоб запропонувати професійним продавцям бажаний захист». Цей регламент важливий, оскільки «згідно з нещодавнім дослідженням Європейської комісії, 46% усіх бізнес-користувачів відчувають проблеми з онлайн-платформами під час своїх ділових відносин, що впливає на економіку ЄС у діапазоні від 2 до 19,5 мільярдів євро. мільярдів на рік».

Спеціальна політика DSM (Закон про цифрові послуги та Закон про цифрові ринки)

Терміни Закон про цифрові послуги та Закон про цифрові ринки були вперше введені в пропозиції Європейської Комісії від 15 грудня 2020 року. Метою цієї нової пропозиції було вирішення проблем, які не були враховані в Директиві про електронну комерцію від 2000 року. Відповідно до Європейської комісії Закон про цифрові послуги та Закон про цифрові ринки мають дві основні цілі. «По-перше, це створити безпечніший цифровий простір, у якому захищені фундаментальні права всіх користувачів цифрових послуг. Друге – створити рівні умови для сприяння інноваціям, зростанню та конкурентоспроможності як на єдиному європейському ринку, так і в усьому світі».

Отже, Закон про цифровий ринок має на меті підвищити рівень конкуренції на цифровому ринку Європейського Союзу, запобігаючи можливості цифрових гігантів

зловживати своїм становищем на ринку, тоді як Закон про цифрові послуги більше зосереджений на захисті споживачів.

«Закон про цифрові послуги (Digital Services Act DSA) містить правила для онлайн-посередницьких послуг, якими щодня користуються мільйони європейців. Зобов'язання різних онлайн-гравців відповідають їхній ролі, розміру та впливу в онлайн-екосистемі. Закон про цифрові ринки (Digital Markets Act DMA) встановлює набір вузько визначених об'єктивних критеріїв для кваліфікації великої онлайн-платформи як так званого «привратника».

Великими системними онлайн-платформами або гейткіперами можна вважати компанії, які відповідають наступним критеріям:

- «сильна економічна позиція, значний вплив на внутрішній ринок і активна діяльність у багатьох країнах ЄС
- сильна посередницька позиція, тобто зв'язує велику базу користувачів із великою кількістю компаній
- міцне становище на ринку, що означає його стабільність протягом тривалого часу».

Однією з основних перешкод, які великі платформи створюють для конкурентоспроможності на ринку, є посилення бар'єрів для входу на ринок, що є однією з типових ознак зловживання ринковою владою. Щоб стримати ринкову владу цифрових гігантів, будуть встановлені певні правила для звичайних процедур.

«Наприклад, гейткіпери мають дозволяти третім особам взаємодіяти з власними службами гейткіперів у певних конкретних ситуаціях, дозволяти своїм бізнес-користувачам отримувати доступ до даних, які вони генерують під час використання платформи гейткіперів, надавати компаніям рекламу на своїх платформах з інструментами та інформацією, необхідною для рекламодавців і видавців, щоб здійснювати власну незалежну перевірку своїх рекламних оголошень, розміщених на гейткіпері, дозволяти своїм бізнес-користувачам просувати свої пропозиції та укладати контракти зі своїми клієнтами за межами платформи гейткіпера. Гейткіперам заборонено ставитися до послуг і продуктів, які пропонує сам гейткіпер, більш сприятливо, ніж до подібних послуг або продуктів, які пропонують треті сторони на платформі гейткіпера, щоб запобігти споживачам зв'язуватися з компаніями за межами їхніх платформ, щоб запобігти користувачам видаляти будь-яке попередньо встановлене програмне забезпечення або програму якщо вони цього бажають».

З точки зору принципу субсидіарності Європейського Союзу, DSA і DMA будуть цілями наднаціонального рівня. Причина цього полягає в тому, що: «проблеми мають транскордонний характер і не обмежуються окремими державами-членами або до підгрупи держав-членів. Цифровий сектор як такий і, зокрема, основні послуги платформи, мають транскордонний характер. Як свідчить обсяг транскордонної торгівлі, майже 24% загальної онлайн-торгівлі в Європі є міжнародною».

Відповідно до пропозиції Комісії слід відстежувати вплив Закону про цифрові послуги та Закону про цифрові ринки на європейський цифровий ринок. Моніторинг DSA та DMA поділяється на регулярний моніторинг кожні два роки та якісні оцінки з використанням індикаторів оцінки ринку.

«Регулярний і безперервний моніторинг охоплює такі основні аспекти:

- питання, пов'язані зі сферою діяльності (наприклад, критерії для призначення гейткіперів, еволюція призначення гейткіперів, використання якісної оцінки в процесі призначення);
- недобросовісні практики (відповідність, моделі правозастосування, еволюція);
- моніторинг як тригер для початку дослідження ринку з метою вивчення нових основних платформних послуг і практик у цифровому секторі».

Говорячи про моніторинг, також будуть розроблені численні індикатори, метою яких є оцінка реалізації пропозиції та досягнення мети конкурентоспроможного та чесного цифрового ринку. Експертна група Економіки онлайн-платформи відстежуватиме деякі загальноекономічні показники. «Отже, вплив втручання буде оцінюватися в контексті оцінювання та активувати, якщо це необхідно, положення про перегляд, що дозволить Комісії вжити відповідних заходів, включаючи законодавчі пропозиції. Держави-члени також повинні надати будь-яку відповідну інформацію, яку вони мають, яку Комісія може вимагати для цілей оцінки».

Хоча DSA та DMA все ще є пропозиціями Європейської Комісії, вже були проведені дослідження щодо очікуваних політичних ефектів від нового законодавства. Одним із очікуваних наслідків є суверенізація Європи через більшу інтеграцію завдяки гармонізації цифрового ринку.

Міжнародний вимір

4 липня 2013 року Європейський парламент прийняв нову резолюцію щодо досягнення цифрового єдиного ринку з готовністю, зокрема, розвивати послуги мобільності та міжнародний вимір цього ринку. Однак у 2015 році міжнародний вимір єдиного цифрового ринку не був чітко визначений у стратегії Комісії щодо єдиного цифрового ринку. Частина міжнародного виміру на єдиному цифровому ринку була короткою і містила лише готовність ЄС заохочувати своїх торгових партнерів розширювати свої ринки та застосовувати стійкий підхід до управління Інтернетом. Крім того, поточні торговельні переговори, що ведуться у Світовій організації торгівлі та в інших переговорних каналах, не згадуються. Але ЄС став першим експортером цифрових послуг у світі. Метою ЄС було стати більш привабливим місцем для глобальних компаній. Нова стратегія торгівлі та інвестицій, представлена восени 2015 року, продемонструвала прагнення розвивати цифрову торгівлю та інвестиційну політику.

У 2018 році США домінували у сфері цифрових технологій зі своїми великими компаніями, такими як Facebook, яка стала лідером у конкурентоспроможності ЄС у цій галузі. Однією з причин було те, що європейські заходи щодо інновацій технологічних продуктів у ЄС були несприятливими для зростання та конкурентоспроможності

цифрових технологій ЄС. Наслідком цієї проблеми є те, що американські цифрові фірми, такі як Facebook, можуть взяти ці інноваційні ідеї з ЄС, експортувати їх на територію США та зробити своїми. У 2020 році ЄС продемонстрував свою готовність відігравати ключову роль у міжнародних вимірах, включаючи орієнтацію своєї цифрової політики на інтереси суспільства, процвітання та конкурентоспроможність, за допомогою інструменту дипломатії, використання повноважень регулювання та фінансових інструментів.

Єдиний цифровий ринок – це стратегія, запроваджена для Європейського Союзу, щоб наздогнати своїх конкурентів у цифровому секторі. Дійсно, ЄС стоїть позаду Сполучених Штатів і Китаю, які домінують у цифровому світі. Це можна пояснити тим фактом, що Європейський Союз інвестував у цифрову сферу пізніше, ніж Сполучені Штати чи Китай, але це також можна пояснити європейською державною політикою в цифровій сфері. Справді, незважаючи на розмір Європейського Союзу та його багатство на душу населення, йому дуже важко конкурувати зі Сполученими Штатами та Китаєм, і це частково пов'язано з певною європейською державною політикою. Деякі європейські політики не дуже сприятливі для цифрової економіки, як можна побачити з різних політик, які досить ворожі до нової економіки, серед яких ми можемо назвати політику конкуренції або загальне регулювання захисту даних. Сьогодні цифровий сектор все ще обмежений національними територіями, і це ще одна причина затримки Європейського Союзу в цифровому секторі. Дійсно, цифровий розвиток в Європейському Союзі дуже неоднорідний. Ця неоднорідність зумовлена наявністю різних економічних розробок, а також різним розвитком кожної країни в цифрову еру, що призводить до різних рухів наздоганяння для кожної держави. І тому саме для подолання цієї затримки та цієї різниці в цифровому розвитку між державами-членами Європейського Союзу була створена стратегія єдиного цифрового ринку.

Наступний крок для єдиного цифрового ринку

Дерегуляція

Подальші кроки, зроблені для побудови DSM, мають бути більш динамічними та повинні зосереджуватися на дерегуляції, а не на простому регулюванні, щоб вирішити проблеми, на яких недостатньо уваги приділено, і не відставати від швидкості цифрової трансформації. Крім того, існує занадто багато сумнівів щодо того, як компанії можуть фактично дотримуватися чинних правил DSM.

Наприклад, заборона роумінгу є позитивним кроком на шляху до цифрового єдиного ринку, але різні способи, за допомогою яких телекомунікаційні компанії намагаються здобути дохід, не відповідають ідеї «знизу вгору» ринкової інтеграції. Подібним чином законодавство про доставку посилок було позитивним, але проблеми, пов'язані з прозорістю витрат, не вирішені по-справжньому.

Ще один приклад стосується геоблокування. Дійсно, хоча «невиправдане геоблокування» заборонено, малі підприємства змушені зобов'язуватися продавати на більшому ринку, дотримуючись витрат, які можуть виникнути залежно від країни

призначення. Нарешті, існує єдиний магазин для реєстрації ПДВ, що є хорошим кроком, але різні ставки ПДВ у державах-членах все ще залишаються, що обмежує торгівлю.

Концептуальні проблеми

У роботі над створенням єдиного цифрового ринку є три концептуальні проблеми. По-перше, кілька реформ, які були зосереджені на регулюванні цифрових технологій, додали нові рівні регулятивних ускладнень до торгівлі на основі даних у Європі. По-друге, багато нормативних актів щодо даних створюють плутанину, а не надають ясності та додають більше можливостей для експериментів та інновацій. По-третє, різні правила ЄС можуть суперечити між собою. Таким чином, існує брак координації, що зумовлює необхідність більш чіткої таксономії конкретних цілей одного регулювання. Тому, щоб створити кращий і більший простір для зростання цифрової економіки, зусилля європейських інституцій та урядів держав-членів мають бути подвоєні в найближчі кілька років.

Виклики

Основна проблема, з якою довелось зіткнутися, — це фрагментація єдиного цифрового ринку з двадцятьма сімома національними режимами. У цифровому середовищі, яке за своєю природою є транскордонним, національні чи регіональні ринки не пропонують достатнього розміру ні для формування кінцевого попиту, ні для підтримки інвестицій та інновацій. Цифровим компаніям потрібен пан'європейський ринок, щоб процвітати та конкурувати зі світовими лідерами, які самі отримують вигоду від великих внутрішніх ринків. І підприємствам, і громадянам потрібна цифрова інфраструктура світового рівня, така як високошвидкісні мережі, хмарні обчислення, високопродуктивні обчислення та великі дані. Їм також потрібні цифрові навички, незалежно від їхнього сектора.

DSM також викликає обґрунтоване занепокоєння щодо майбутньої зайнятості: окрім свого впливу на певні професії, цифрова економіка структурно змінює розподіл робочих місць і кладе кінець тривалій тенденції розширення оплачуваної зайнятості, створюючи нові виклики трудовому законодавству та соціальний захист.

Крім того, створення єдиного цифрового ринку ставить питання перед деякими великими компаніями, зокрема GAFAM. Насправді, ставши надто потужними, багато дослідників все більше розглядають їх як небезпеку для економіки та демократії та можуть спробувати зловживати певними позиціями на цьому майбутньому ринку. Тому вкрай необхідно мати конкретне регулювання щодо зловживання домінуючим становищем. Нарешті, щоб досягти своїх цілей, Європа стикається з трьома проблемами: концентрація гравців, ухилення від сплати податків і нерівність, пов'язана з цифровими технологіями (цифровий розрив).

Комісія оновила обіцянки щодо єдиного DSM

Європейська Комісія підтримує план єдиного цифрового ринку і навіть розглядає його як один із головних пріоритетів ЄС. Кібербезпека також є пріоритетом: «за останні роки досягнуто прогресу в забезпеченні безпеки європейців в Інтернеті. Але Європа все

ще недостатньо оснащена, коли йдеться про кібератаки. Ось чому сьогодні Комісія пропонує нові інструменти, включаючи Європейське агентство з кібербезпеки, щоб допомогти захистити нас від таких атак».

Таким чином, розвиток європейського цифрового ринку, а також підвищення безпеки інтернет-послуг були двома основними елементами. Кібербезпека займає основне місце у стратегії, оскільки кібератаки можуть бути такими ж шкідливими, як і будь-які інші фізичні атаки. Незважаючи на те, що економічна вигода є одним із головних факторів впровадження DSM, Комісія ЄС чітко озвучила свої наміри підвищити рівень кібербезпеки, зокрема шляхом зміцнення Європейського агентства з кібербезпеки, яке також називається Європейським агентством з мережевої та інформаційної безпеки (European Agency for Network and Information Security ENISA).

Незважаючи на те, що на папері все здається досить легким, потрібно ще багато чого зробити, щоб створити повністю єдиний цифровий ринок. «Дані повинні мати можливість вільно передаватись між місцями, через кордони та в одному просторі даних. У Європі потік даних і доступ до них часто стримують правила локалізації або інші технічні та юридичні перешкоди. Якщо економіка даних має сприяти зростанню та створенню робочих місць, дані потрібно використовувати. Але для використання він також має бути доступним і проаналізованим. Потрібен скоординований та загальноєвропейський підхід, щоб максимально використати можливості даних, спираючись на суворі правила ЄС щодо захисту персональних даних і конфіденційності».

Чиновники ЄС зазвичай пов'язують Єдиний цифровий ринок з питаннями кібербезпеки та захисту персональних даних. Однак звільнення потоків даних жодним чином не повинно завдавати шкоди конфіденційності користувачів Інтернету. Навпаки, відповідно до плану Комісії ЄС, це має допомогти підприємствам і клієнтам легше зв'язуватися та сприяти передачі даних через кордон.

На сьогодні вже досягнуто кілька етапів на шляху до DSM, які були включені в стратегію Комісії. Найпомітнішими з них є скасування плати за роумінг, яке було прийнято в Європейському парламенті 15 червня 2017 року, а також дискусії, які зараз тривають у Комісії щодо стратегії кібербезпеки ЄС.

Щодо плати за роумінг, Комісія пообіцяла змусити телефонних операторів припинити платити за послуги мережі за кордоном. Іншими словами, коли користувач їде в іншу країну-член ЄС і користується своїм мобільним телефоном, він, швидше за все, повинен буде сплатити додаткові збори за своїм рахунком наприкінці місяця. Це було результатом того, що оператори ЄС повинні були платити за ці послуги між собою, таким чином відбиваючи різницю в ціні на рахунку клієнта. Щоб вирішити цю проблему, Комісія ще в 2013 році запропонувала законодавчий акт про скасування плати за роумінг, що призвело до спільного рішення між Парламентом і Радою про встановлення 15 червня 2017 року як крайнього терміну для їх скасування. Відтоді європейські користувачі мобільних телефонів можуть користуватися своїми пристроями в кожній державі-члені без необхідності сплачувати додаткову плату за роумінг.

З точки зору кібербезпеки в рамках єдиного цифрового ринку, стратегія DSM головним чином зосереджена на припиненні шахрайства або крадіжки даних шляхом регулювання різних аспектів цифрових транзакцій. У цьому випадку кібербезпека була визначена ЄС як: «запобіжні заходи та дії, які можуть бути використані для захисту кібердомену, як у цивільній, так і у військовій сферах, від тих загроз, які пов'язані або можуть завдати шкоди його взаємозалежним мережам та інформаційній інфраструктурі. Кібербезпека прагне зберегти доступність і цілісність мереж та інфраструктури, а також конфіденційність інформації, що в них міститься».

Європейська комісія оприлюднила громадськості свою нову стратегію кібербезпеки 19 вересня 2017. Знову ж таки, питання економіки та безпеки переплітаються в плані Комісії. Фактично, одна з перших пропозицій, спрямована на боротьбу з шахрайством і підркобою цифрових платіжних засобів. Крім того, незабаром має розпочатися реорганізація нинішнього Європейського агентства з кібербезпеки ENISA. ENISA також розробила «сертифікати кібербезпеки» для цифрових продуктів і послуг. Сертифікати повинні гарантувати відсутність загрози у використанні цих продуктів і послуг, маркуючи їх як звичайні товари. Поряд із цим переформатуванням Європейського агентства з кібербезпеки, Комісія створила Європейський центр досліджень і компетенції з кібербезпеки до 2018 року. Його роль полягає в тому, щоб працювати з державами-членами ЄС і допомагати їм розробляти найсучасніші засоби протидії кібератакам, забезпечуючи захист і безпека мільйонів користувачів Інтернету на рівні ЄС і національних рівнях. Останній найважливіший захід, оголошений Комісією щодо кібербезпеки, стосується співпраці між країнами ЄС. Справді була представлена пропозиція, яка вимагає від держав-членів і ЄС швидко реагувати на широкомасштабні кібератаки та більш скоординовано, ніж раніше.

Складний законодавчий процес

Після двох років спроб виконати свої початкові 16 ініціатив Комісія зіткнулася з деякими проблемами на цьому шляху. Незважаючи на те, що вже вдалося реалізувати деякі основні елементи, наблизивши ЄС до функціонального та повністю уніфікованого цифрового ринку, все ще є проблеми, які потрібно вирішити.

По-перше, здається, що Європейська Комісія недооцінила обсяг реформ, які передбачають DSM. Дійсно, різні проекти, ініційовані останніми для уніфікації національного законодавства, особливо в частині законів про авторське право та правил безпеки, звучать досить складно для вирішення. Наприклад, Загальний регламент захисту даних (GDPR), який є одним із наріжних каменів для всього проекту DSM, був обговорений і прийнятий політиками ЄС 14 квітня 2016 року в Європейському парламенті. Метою цього регламенту було замінити незалежні національні нормативні акти щодо захисту персональних даних, уніфікувати їх та запровадити спрощену версію в європейському масштабі. Тим не менш, проходження цієї законодавчої пропозиції як у Парламенті ЄС, так і в Раді ЄС викликало багато потрясінь. Тисячі поправок фактично були внесені на розгляд під час парламентських сесій, і навіть незважаючи на те, що

постанову було прийнято, вона піддавалася різкій критиці за створення додаткових обмежень для нових інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ). Здається, на кожному кроці з'являються труднощі та несподівані проблеми, які перешкоджають стратегії Комісії щодо єдиного цифрового ринку.

По-друге, хоча наміри створити Єдиний цифровий ринок здаються благородними, а спочатку запропонована стратегія DSM здійсненою, деякі спостерігачі зазначають, що те, що вийшло в результаті законодавчого процесу, здавалося складнішим, ніж мало бути. Наприклад, деякі заходи вважаються неадекватними або накладають надто великі обмеження, особливо на компанії, які процвітають в електронній комерції, якщо згадати лише про ці підприємства. Законодавчу роботу ЄС уже піддавали критиці за створення нових правил, які можуть не відповідати певній ситуації в минулому, і зараз ЄС створює нові правила, які перешкоджають конкурентоспроможності кількох підприємств. У зв'язку із законодавством DSM деякі експерти засудили тягар, який деякі заходи становлять для кількох компаній у всьому Союзі, яким доведеться адаптуватися до цих нових правил ЄС, і, отже, втратять потенційних клієнтів, оскільки їм доведеться встановлювати однакові ціни в усьому ЄС. держав-членів. Однак загальновідомо, що доходи громадян ЄС нерівні, тому їм все одно доведеться платити однакову ціну за товари чи послугу, куплену в Інтернеті. Причина такої стандартизації цін пов'язана з бажанням Комісії покласти край диференціації цін між країнами ЄС, що досягається завдяки онлайн-продавцям, які можуть визначити місцезнаходження клієнта та відповідно адаптувати ціни до його місцезнаходження. Якщо ця тенденція збережеться, це може навіть призвести до результатів, протилежних тим, які передбачалося спочатку, на думку тих самих спостерігачів.

Нарешті, одна з головних проблем, які висловлюються щодо повністю цифрового та технологічно розвиненого єдиного ринку, пов'язана з можливостями працевлаштування, точніше з втратою робочих місць. Дійсно, цілі галузі промисловості та сектори зайнятості наразі змінюються завдяки цифровим технологіям і автоматизації, чому сприяє цифровізація. Автоматизація підкреслюється новими засобами зв'язку та прискоренням передачі даних від точки до іншої. З точки зору працевлаштування, DSM має створювати нові можливості для кваліфікованих працівників, але сама цифровізація загрожує роботам, які не вимагають стільки навичок, скільки інші завдання. Згідно з останніми оцінками аналітичного центру Bruegel, які датуються 2014 роком, від 40 до 60% робочих місць у країнах-членах ЄС можуть опинитися під загрозою через автоматизацію, спричинену цифровізацією. Це також може призвести до перерозподілу робочих місць по всьому світу, що стане легшим завдяки хмарним технологіям, які роблять дані доступними скрізь у Європі. Ці занепокоєння не полегшують розробку політики, оскільки політикам іноді доводиться надмірно регулювати бізнес і міжнародні компанії, щоб зберегти робочі місця. Однак це, здається, тимчасове рішення, оскільки цифровізація нависає над усім світом, а не лише в Європі. Потрібно буде бути готовими до цього,

зокрема, розробляючи структуру DSM, яка повинна буде ефективно вирішувати виклики завтрашнього дня.

Виділено потенційні переваги

Що стосується зайнятості, Єдиний цифровий ринок також може створити нові можливості для роботи в ЄС. Якщо цифровим єдиним ринком справді керуватимуться так, як передбачила Комісія у своїй стратегії на 2015 рік, технологічний прогрес зможе створити мільйони робочих місць і збалансувати втрату робочих місць, спричинену цифровізацією та автоматизацією. З одного боку, технологія створює нові продукти, яких раніше не було на ринку, а потім створює нові пропозиції та потреби, які принесуть економічні вигоди. Поряд із розробкою цих нових продуктів і послуг, для задоволення попиту клієнтів знадобиться робоча сила. Таким чином будуть створені робочі місця, особливо з точки зору цифрового підприємництва, IOS і розробки додатків, галузей, які майже не існували кілька років тому. З іншого боку, ці нові робочі місця вимагатимуть нових машин та інфраструктури для розвитку, які повинні будуть створюватися працівниками, створюючи також нові робочі місця. Нарешті, завдяки новим технологіям і їх правильному використанню можна досягти економії на масштабі, знизивши вартість виробництва для створення одного продукту. У результаті підвищується конкурентоспроможність у секторі, в якому досягнута така економія на масштабі. Підвищення конкурентоспроможності також означає зниження цін на продукти та послуги, і це знову має породити нові робочі місця. Передбачається, що після того, як DSM буде повністю функціональний, має бути створено близько 8,5 мільйонів нових робочих місць. В офіційному дослідженні для Європейського парламенту було зазначено, що більшість новостворених робочих місць потребуватимуть досвідчених та висококваліфікованих працівників, таких як менеджери, техніки та інженери. Також було підраховано, що інші види робіт, які менш вимогливі з точки зору висококваліфікованих працівників, мають збільшитися приблизно на 2 мільйони.

Поточна вартість економіки даних ЄС, враховуючи всі цифрові продажі та послуги, оцінюється приблизно в 300 мільярдів євро. Якщо потік даних буде звільнено від основних транскордонних обмежень, зокрема обмежень щодо локалізації, європейська економіка даних може феноменально зрости до понад 739 мільярдів євро до 2020 року. Це зростання буде подібним до збільшення, яке очікується від створення Єдиного ринку в 1992 році. На ширшому рівні DSM також є ключовим елементом того, що називається «Сценарієм високого зростання» європейської економіки. Виконання всього, що було обіцяно в стратегії DSM, має наблизити Європу до цього сценарію, де головними рушійними силами економічного зростання є інновації, цифрові технології та ІКТ. При належному оформленні ці елементи могли б спрямувати економіку ЄС у бік збільшення інвестицій і ще більшого зростання ВВП ЄС. Однак, перш ніж закінчити на цьому етапі, всі керівні принципи, встановлені Комісією, повинні бути дотримані самою Комісією, яка не повинна відступати від своїх початкових намірів. Потім пропозиції Комісії мають

пройти через два співзаконодавчі органи ЄС: Раду Європейського Союзу та Європейський парламент.

Список літератури до розділу 3

1. de Streel, A. (2020). Digital Market Act: Making Economic Regulation of Platforms Fir for the Digital Age, Recommendation Paper, Centre on Regulation in Europe.
2. Directive (EU) 2015/1535 of the European Parliament and of the Council of 9 September 2015 Laying Down a Procedure for the Provision of Information in the Field of Technical Regulations and of Rules on Information Society Services, OJ L 241/1, 17.09.2015.
3. Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 Concerning Measures for a High Common Level of Security of Network and Information Systems across the Union, OJ L 194/1, 19.07.2016.
4. Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 Establishing the European Electronic Communications Code, OJ L 321/16, 17.12.2018.
5. ECA (2020). The Commission's EU Merger Control and Antitrust Proceedings: A Need to Scale Up Market Oversight, Special Report, European Court of Auditors, No 24.
6. ECS (2020). The Commission's EU Merger Control and Antitrust Proceedings: A Need to Scale Up Market Oversight, Special Report, European Court of Audit.
7. EPRS (2020). Regulating Digital Gatekeepers. Background on the Future Digital Markets Act, European Parliamentary Research Service, PE 659.397.
8. European Commission (2017a) Commission Fines Facebook €110 Million for Providing Misleading Information About WhatsApp Takeover, Press Release, IP/17/1369, 18.05.17, Brussels.
9. European Commission (2017b). Commission Accepts Commitments From Amazon on E-books, Press Release, IP/17/1223, 4.05.17.
10. European Commission (2017c). Commission Decision of 27.6.2017 Relating to Proceedings under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 54 of the Agreement on the European Economic Area (AT.39740—Google Search (Shopping)), C(2017)4444 final, 27.06.2017.
11. European Commission (2018). Decision of 18.07.2018 Relating to a Proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 54 of the EEA Agreement, C(2018)4761 final, 18.07.2018.
12. European Commission (2020a). Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and Amending Directive 2000/31/EC, COM(2020)825 final, 2020/0361, Brussels, 15.12.2020.
13. European Commission (2020b). Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Contestable and Fair Markets in the Digital Sector (Digital Market Act), COM(2020)842 final, 2020/0374, Brussels, 15.12.2020.
14. European Commission (2020c). Commission Opens Investigations into Apple's App Store Rules, IP/20/1073, 16.06.2020.

15. European Commission (2020d). Commission Sends Statement of Objections to Amazon for the Use of Non-public Independent Seller Data and Opens Second Investigation into its e-Commerce Business Practices, IP/20/2077, 10.11.2020.

РОЗДІЛ 4 ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС

8 липня 2019 р. у Києві відбувся 21-й Саміт Україна – Європейський Союз за участі Президента України В.Зеленського, Президента Європейської Ради Д.Туска та Президента Європейської Комісії (ЄК) Ж.-К.Юнкера. ЄС привітав прагнення України до подальшого зближення її законодавства із законодавством ЄС у сфері цифрової економіки. Україна та ЄС висловили сподівання щодо подальшої регулярної взаємодії, зокрема триваючу двоетапну оцінку нормативно-правового наближення України стороною ЄС.

Восени 2018 року уряд підготував Стратегію інтеграції України до ЄЦР ЄС («дорожню карту») та план заходів з її реалізації протягом 2018-2023 років, з урахуванням нових актів ЄС. 4 жовтня 2019 р. Верховна Рада України схвалила Програму діяльності Кабінету Міністрів України, серед цілей якої є приєднання до цифрового простору ЄС та відповідність критеріям членства в Європейському Союзі. На рівні державного апарату планується тотальне оцифрування процесів управління та обміну інформації.

У липні 2019 року в Україні розпочала свою діяльність експертна місія ЄС з оцінки наближення нормативно-правового регулювання та інституційної спроможності українського цифрового ринку. Основна увага місії зосереджена у секторі телекомунікаційних послуг. Здійснюється аналіз чинного національного законодавства в сфері електронних комунікацій, електронної комерції, радіочастотного ресурсу та електронної ідентифікації, відповідних проєктів законів, які будуть зареєстровані у Верховній Раді України нового скликання, та інституційної спроможності регулятора у сфері телекомунікацій. Зазначені компоненти становлять технологічну основу Єдиного цифрового ринку ЄС.

У структуру нового уряду України з 29 серпня 2019р. включено нове Міністерство цифрової трансформації, його очільник, Михайло Федоров, отримав статус віце-прем'єр-міністра. Нова влада України має амбітні цілі щодо практичного втілення ідеї «Держава у смартфоні», у Верховній раді України створено новий Комітет з питань цифрової трансформації. Проте, в державному бюджеті 2020 не передбачається¹ фінансування проєктів та програм цифрової трансформації – як нових, таких як «країна у смартфоні», так і заходів реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства, що була ухвалена ще попереднім урядом. Передбачено лише 30,8 млн. грн. на підтримку поточних систем е-урядування, та 73,6 млн грн. загальнодержавних видатків на Національну програму інформатизації².

На порталі моніторингу реалізації плану заходів з виконання Угоди «Пульс Угоди»³ прогрес виконання задач на 2019 рік у сфері «Інформаційне суспільство» оцінюється в 30% від плану. Більшість завдань перебуває у зоні ризику.

¹ www.dw.com/uk/на-проєкт-держава-в-смартфоні-кошти-в-держбюджет-2020-не-закладені-міністр/a-51125869

² <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/622907.html>

³ <http://pulse.eu-ua.org/ua/streams/science-technology-and-innovations>

Все це ставить відповідні виклики і ця Доповідь відображає основні аспекти виконання УА у сфері інформаційного суспільства та цифрового ринку, а також тут проаналізовано основні пріоритети розвитку цифрових технологій у контексті розширеної співпраці Україна-ЄС у рамках білатеральної співпраці та Східного Партнерства. Україна демонструє недостатній прогрес в гармонізації цифрових ринків у напрямі досягнення цілей, які ЄС запропонував для країн Східного партнерства у Спільному робочому документі «Східне партнерство - 20 очікуваних результатів до 2020 року». У такій ситуації для переходу до практичних результативних дій у всіх сферах цифрової гармонізації в Україні слід напрацювати комплекс стратегічних документів, синхронізованих між собою і підкріплених ретельним аналізом⁴.

1. Вирівнювання політики інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та гармонізації цифрових ринків СхП.

Цифровізація економіки визначатиме конкурентні позиції держав у наступні роки, оскільки цифрова революція відбувається швидшими темпами, ніж колись індустріальні революції. Україні необхідно віднайти власний шлях цифрового розвитку, орієнтуючись при цьому на стандарти й цілі ЄС. Гарним початком формування політики в цифровій сфері стало прийняття **Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства України** на 2018-2020 роки. Даний документ містить основні цілі та принципи цифрового розвитку країни, а також індикативний план їх реалізації. В той же час, на даному етапі «цифровізації» країни основною перешкодою є відсутність цілісного підходу до формування політик в напрямі гармонізації цифрових ринків з ЄС і регіоном Східного партнерства, та стратегічних документів/дорожніх карт/планів дій для кожної з перерахованих вище сфер гармонізації цифрових ринків. Для переходу до практичних результативних дій у всіх сферах цифрової гармонізації з ЄС Україні слід напрацювати пул стратегічних документів, синхронізованих між собою і підкріплених чіткими планами реалізації. В іншому разі суб'єкти прийняття рішень не зможуть належним чином координувати свої дії, реагувати на виклики стрімкого розвитку і глобалізації інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій. Основу такої діяльності вже заклала Стратегія інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу («Дорожня карта»), яка містить низку важливих заходів для розвитку цифрової економіки, які мають бути виконані повною мірою:

1. Сприяння створенню умов приєднання України до Індексу цифрової економіки та суспільства (постійно)
2. Визначення та запровадження статистичної методології та статистичних спостережень з метою отримання статистичних даних щодо цифрового розвитку України з урахуванням міжнародних практик (2021)
3. Розроблення проєкту акта Кабінету Міністрів України щодо стимулювання та запровадження перспективних та інноваційних технологій, концепцій та методологій в економіці, пріоритетних галузях промисловості, у сфері державного управління (2021)

⁴ <https://cid.center/3456787654345-2/>

4. Розроблення національної програми розвитку фізичних та нефізичних цифрових інфраструктур, визначення етапів їх розгортання та масштабування, відповідних моделей державно-приватного партнерства та залучення необхідних інвестицій (2021)

5. Розроблення “дорожніх карт” цифрових трансформацій та моделей цифрового розвитку базових та перспективних галузей промисловості України, індустріальних, виробничих та наукових цифрових платформ

6. Розроблення проєкту акта Кабінету Міністрів України щодо просування цифрової індустрії на міжнародних ринках з урахуванням стимулювання експорту, здійснення промоційних та інформаційних заходів (2021)

Стрімкий розвиток ІКТ в Україні потребує використання сучасних інструментів підтримки інновацій. Ми також спостерігаємо активність зарубіжних венчурних фондів та агенцій щодо пошуку перспективних стартапів, які можна капіталізувати на світових ринках.

В той же час внутрішні ринки інновацій у сфері ІКТ стримуються браком попиту, обмеженим використанням ІКТ та низькими доходами. Інноваційна європейська екосистема ІКТ має стати приводним механізмом для перетворення ідей на продукти й послуги для ринку.

Очікується, що вартість економіки даних ЄС стрімко зростатиме. ЄЦР забезпечить можливість вільного курсування даних між країнами, транскордонний доступ до онлайн-послуг та е-торгівлі, тому МСП і стартапи матимуть нові можливості. Для України так само важливо знайти своє місце на різних ланках ланцюгів доданої вартості економіки даних ЄС.

Для України основні виклики та можливості, пов'язані з розширенням переваг ЄЦР для країн Східного партнерства слід розглядати також з точки зору виконання Угоди про асоціацію з ЄС. Визначені пріоритети «цифрового» розвитку слід операціоналізувати конкретними вимірюваними цілями, узгодженими з європейськими. Концентрація на цифровому розвитку зумовлена першочерговістю цієї сфери у прискоренні економічного і соціального розвитку країни в цілому. Основними завданнями для України при гармонізації цифрових ринків з ЄС та країнами Східного партнерства є: забезпечення вільного транскордонного потоку інформації, онлайн доступу до товарів та послуг; конфіденційність, доступність, якість та захищеність даних; кібербезпека, гарантія захисту прав споживачів е-торгівлі та електронних послуг, захист персональних даних. Перешкоджають цьому окреслені в тексті цього документа невирішені питання, а також брак механізмів комунікації та зворотного зв'язку із фаховою спільнотою, громадськими організаціями та платформами громадянського суспільства, та іншими ключовими стейкхолдерами, недостатній рівень професійного менеджменту з боку ЦОВВ. Уряду бракує спроможності оцінювати і аналізувати наслідки державної політики і формувати на цій підставі обґрунтовані пропозиції щодо її зміни. Прогалини на рівні формування і виконання політики зумовили низку проблемних питань стратегічного характеру. Тому першочерговим політичним викликом є необхідність на урядовому рівні скоординувати

дії в напрямі гармонізації цифрових ринків з ЄС та країнами Східного партнерства, чітко визначити механізми координації та контролю виконання заходів різними підрозділами центральних органів влади, своєчасного інформування про участь у важливих заходах та проектах.

Наразі актуальними залишаються висновки експертів Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС, зафіксовані в Спільній Декларації VIII засідання УС ПГС Україна-ЄС в Брюсселі 3 грудня 2019 року:

- Сторони вітають наміри Уряду України щодо поглиблення співпраці у сфері інформаційного суспільства та інтеграції до ЄЦР ЄС, та прогрес білатерального діалогу Україна-ЄС у сфері цифрової економіки, зокрема щодо надання режиму внутрішнього ринку в секторі телекомунікацій;

- Сторони висловлюють підтримку подальшого залучення громадського та експертного середовища до процесів розвитку цифрового ринку та інтеграції в ЄЦР. Такий підхід показав свою ефективність як на етапі розробки цифрового порядку денного України, так і стратегії інтеграції до ЄЦР ЄС.

- Сторони звертають увагу на необхідність започаткувати постійний діалог стосовно актуальних питань цифрового порядку денного України та ЄС

- Сторони звертають увагу на низку вимог щодо розвитку економіки даних, що не знайшли відображення в поточній структурі та стратегії нового Уряду.

- Сторони рекомендують уряду України вжити ефективних заходів з підтримки передових ІКТ-досліджень та інновацій, доступу українських вчених та підприємств до національних та європейських цифрових інфраструктур, зокрема, забезпечити участь України у Європейській хмарі відкритої науки (EOSC), у Euro HPC Joint Undertaking, у скоординованому плану ЄС з штучного інтелекту (Coordinated Plan on AI);

На основі матеріалів цього аналітичного звіту ми констатуємо як значний прогрес євроінтеграції у сфері електронних комунікацій та розгортання національного плану розвитку широкосмугового зв'язку в Україні, так і необхідність вирівнювання політики інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та гармонізації цифрових ринків СхП щодо компоненти зростання цифрової економіки, зокрема - необхідності розвитку економіки даних у повному обсязі. Подальше ігнорування Урядом цієї сфери може ускладнити можливість участі України в ЄЦР, який спрямований на паралельний розвиток усіх 3 складових цифрового ринку, що взаємопов'язані між собою. Нові завдання в сфері розвитку економіки даних, які постали в стратегії ЄЦР потребують окремої уваги Уряду України для ухвалення стратегічних документів національного рівня та відповідної підтримки розвитку наукової та освітньої сфери. Водночас важливо врахування вимог транскордонного доступу та поступового відкриття даних державного, приватного сектору, досліджень та наукової інформації, участь у заходах програми «Цифрова Європа». В національних стратегічних документах слід врахувати пріоритети «Цифрового компаса» Європи та використати відкриті можливості для участі заходах виконання «Стратегії формування цифрового майбутнього Європи».

Важливо зараз підтримати встановлення вільного транскордонного потоку інформації з країнами ЄС та СхП; забезпечити при цьому конфіденційність, доступність, якість та захищеність даних. Зокрема, доцільно приєднатися до європейських рамок вільного обміну неперсональними даними в Європейському Союзі та вимог поступового відкриття даних Директиви ЄС 2019/1024. Впроваджувати доступ до високоцінних наборів даних (high-value datasets) та відкривати дані досліджень, які отримані за державний кошт з врахуванням на національному рівні Рекомендацій ЄС щодо доступу та збереження наукової інформації.

Кабінет Міністрів України має вжити невідкладних заходів для розвитку національних цифрових інфраструктур і доступу до європейських, зокрема, дослідницьких та е-інфраструктур: Європейської грид-інфраструктури, пан-Європейської мультигігабітної науково-освітньої мережі GÉANT та ін. Для цього потрібно забезпечити механізм державного регулювання процесу гармонізації з Європейською хмарною ініціативою, зокрема забезпечити подальшу участь України у створенні Європейської хмари відкритої науки та формування національної ініціативи. Потрібно підтримати важливі організаційні кроки, що робить в цьому напрямі Міністерство освіти та науки України та Національна академія наук України. Надзвичайно важливим в контексті участі в програмі “Цифрова Європа” є будь який спосіб приєднання до загальноєвропейської ініціативи «Euro HPC Joint Undertaking» для забезпечення доступу українських вчених та МСП до інфраструктури суперкомп’ютерних обчислень та їх використання для потреб суспільства і економіки. Так само важливо приєднатися до скоординованого плану сприяння розвитку та використанню AI в ЄС.

1. Для системного та координованого руху в напрямку зростання цифрової економіки Україні необхідно розробити національну дорожню карту для стимулювання розвитку екосистем ІКТ інновацій, які визначали б ролі всіх учасників процесів цифрових трансформацій. Забезпечити підтримку передових ІКТ-досліджень та інновацій, використання сучасних цифрових інфраструктур. Окрему увагу слід приділити створенню регіональних та галузевих відкритих інноваційних екосистем на основі ІКТ-рішень і онлайн-платформ. Забезпечити запуск та розвиток цифрових екосистем у різних секторах промисловості на основі відкритих та інтероперабельних цифрових рішень, розроблення та використання відкритих стандартів та платформ для нових продуктів та послуг. Одним з ключових завдань тут є цифровізація індустрії, розвиток індустрії 4.0: стратегія 4.0 та підтримка проєктів на її реалізацію; виробництво високотехнологічної продукції на основі кращих ІКТ рішень у співпраці з науковцями, розгортання національної мережі DfNs як частини європейської. Необхідно забезпечити належне використання українською владою рекомендацій, що надані в рамках ініціативи-проєкту «EU4Digital: підтримка цифрової економіки та суспільства у Східному партнерстві», для цього важливо провести публічне обговорення рекомендацій EU4Digital щодо розвитку ІКТ інновацій з формування узгодженої позиції України на форумі “ICT Innovation and Governance forum”, який планується на січень 2022 року.

Список літератури до розділу 4

1. Mushtaq, S.A. , Sabahat, F. , and Rao, H. (2020). The Dawn for a New Antitrust Law Framework for Digital Platforms, Evidence from an Empirical Comparative Analysis of EU Antitrust Decisions, *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*, 6(3).
2. Nooren, P., van Gorp, N., van Eijk, N., and Fathaigh, R.O. (2018). Should We Regulate Digital Platforms? A New Framework for Evaluating Policy Options, *Policy and Internet*, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/poi3.177> (accessed: 20 September 2021).
3. OECD (2019). *An Introduction to Online Platforms and Their Role in the Digital Transformation*, OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/53e5f593-en>.
4. Portuese, A. (2021). *The Digital Markets Act: European Precautionary Antitrust*, Information Technology and Innovation Foundation, <https://itif.org/publications/2021/05/24/digital-markets-act-european-precautionary-antitrust> (accessed: 20 September 2022).
5. Regulation 2018/302 of the European Parliament and the Council of 28 February 2018 on Addressing Unjustified Geo-Blocking and other Forms of Discrimination based on Customers' Nationality, Place of Residence or Place of Establishment within the Internal Market and Amending Regulations (EC) No 2006/2004 and (EU) 2017/2394 and Directive 2009/22/EC, OJ L 60/1, 2.03.2018.
6. Regulation 2019/1150 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on Promoting Fairness and Transparency for Business Users of Online Intermediation Services, OJ L 186/57, 11.07.2019.
7. Statista (2021). *Digital Economy Compass, 2021*.
8. Synergy (2021). Quarterly Cloud Market Leaps to \$42B—Amazon, Microsoft & Google Pocket 63% of Dollars Spent, www.srgresearch.com/articles/quarterly-cloud-market-leaps-to-42b-amazon-microsoft-google-pocket-63-of-dollars-spent (accessed: 20 September 2022).
9. Caffara, C. , and Morton, S. (2021). *The European Commission Digital Markets Act: A Translation*, VOXEU, CEPR, <https://voxeu.org/article/european-commission-digital-markets-act-translation> (accessed: 1 October 2021).
10. Cédric, O. , De Sutter, P. , and Keijzer, M. (2020). *Considerations of France, Belgium and the Netherlands Regarding Intervention on Platforms With a Gatekeeper Position*, Government of France, Government of the Netherlands, Government of Belgium, www.government.nl/documents/publications/2020/10/15/considerations-of-france-and-the-netherlands-regarding-intervention-on-platforms-with-a-gatekeeper-position (accessed: 20 September 2022).
11. CNBC (2021). *How Much Revenue Tech Giants Like Amazon and Apple Make Per Minute*, www.cnbcm.com/2021/05/01/how-much-revenue-tech-giants-like-amazon-and-apple-make-per-minute.html (accessed: 20 September 2022).

12. Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the Implementation of the Rules on Competition Laid Down in Articles 81 and 82 of the Treaty, OJ L 1, 4.1.2003.

13. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the Control of Concentrations Between Undertakings, OJ L 24/1, 29.01.2004.

РОЗДІЛ 5 СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ТА ПРОЗОРОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ІКТ, ЦИФРОВИХ МЕРЕЖ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

1. Єдиний цифровий ринок ЄС та Угода про асоціацію Україна-ЄС

Створення єдиного цифрового ринку⁵ ЄС є ключовим завданням Цифрового порядку денного для Європи, який є однією з семи флагманських ініціатив стратегії «Європа 2020», яка була прийнята у 2010 році. Однак тільки у 2015 році, вже після підписання Угоди про асоціацію, ЄС перейшов до активної фази розбудови ЄЦР і ухвалив відповідну стратегію, направлену на покращення в Європі доступу до цифрових товарів і послуг, створення умов розвитку цифрових мереж та послуг та використання потенціалу зростання цифрової економіки.

В травні 2017 року Європейська Комісія опублікувала середньостроковий огляд Стратегії ЄЦР⁶, що оцінює прогрес у виконанні Стратегії з 2015 року та окреслює подальші дії. Щоб забезпечити справедливе, відкрите та безпечне цифрове середовище виділено низку сфер політики ЄС, важливих для розкриття суті економіки даних та управління цифровою трансформацією економіки та суспільства, а саме: кібербезпека, цифрові навички, цифровізація промисловості (digital innovation hubs, digital industrial platforms,) та послуг (FinTech, Blockchain), цифрові технології та інфраструктура (Європейська Інфраструктура Даних, Європейська хмара відкритої науки, високопродуктивні обчислення, штучний інтелект), модернізація державних послуг та електронного уряду (single digital gateway, digital-by-default, once-only), здоров'я та догляд. Саме ці напрямки були закладені в Програму «Цифрова Європа»⁷ (Digital Europe programme for the period 2021-2027) на яку ЄС планує в довгостроковому бюджетному періоді 2021-2027 виділити 9,2 млрд.євро.

У структурі Угоди про асоціацію тематика цифрового ринку представлена наступним чином:

- Підрозділ 3 Частини 5 Глави 6 Розділу IV - лібералізація торгівлі комп'ютерними послугами;
- Підрозділ 5 Частини 5 Глави 6 Розділу IV та Додаток XVII - інтеграція України до внутрішнього ринку телекомунікаційних послуг ЄС;
- Частина 6 Глави 6 Розділу IV - співпраця у розвитку електронної торгівлі;
- Глава 14 Розділу V - співпраця у сфері інформаційного суспільства;
- Глава 15 Розділу V та Додаток XXXVII - наближення політики з питань аудіовізуальної галузі.

Співробітництво між Україною та ЄС у сфері розвитку інформаційного суспільства (Глава 14 Розділу V УА) має на меті імплементацію національних стратегій інформаційного суспільства, розвиток всеохоплюючої нормативно-правової бази для

⁵ https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_en

⁶ https://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1232_en.htm

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A434%3AFIN>

електронних комунікацій та розширення участі України у дослідницьких програмах ЄС у сфері ІКТ.

Основна увага УА направлена на доступність і безпеку використання ІКТ, широку цифровізацію економіки та суспільства – з акцентом на е-бізнес, е-уряд, е-охорону здоров'я та е-навчання (ст.389,390,391-а,394). Для досягнення сумісності телекомунікаційної інфраструктури та правил її використання, доступу до ринків послуг електронних комунікацій передбачається особлива та окрема координація політик та співробітництво між регуляторами у галузі зв'язку (ст. 389,390,391-б-с,392,393,394).

Практично такі ж самі напрями співпраці обрані пріоритетами співпраці між Україною, ЄС та країнами учасницями зовнішньополітичної ініціативи «Східне Партнерство» (далі - СхП) в рамках Панелі «Гармонізація цифрових ринків» (HDM Panel)⁸:

1. правила надання телекомунікаційних послуг та інфраструктура;
2. довіра та безпека в цифровій економіці;
3. електронна торгівля (eCommerce, eCustoms і eLogistics);
4. цифрові навички;
5. екосистеми ІКТ інновацій та стартапів;
6. електронне здоров'я

У Спільній декларації Саміту СхП у листопаді 2017 року учасники погодились співпрацювати за цими напрямами, щоб поширити вигоди ЄЦР ЄС для країн-партнерів . Відповідний пріоритет (№7) зазначений серед 20 очікуваних досягнень СхП до 2020 року .

Інтеграція України до ЄЦР ЄС є логічним завданням, що витікає із положень УА і пріоритетів співпраці в рамках політики “Східного партнерства”. У секторі телекомунікаційних послуг УА передбачає перспективу режиму внутрішнього ринку. Беручи до уваги те, що «Правила надання телекомунікаційних послуг та інфраструктура» визначені пріоритетним напрямом проекту EU4DIGITAL, відповідні завдання, окрім іншого, також опрацьовуються тематичними експертними робочими групами Мережі регуляторних органів електронних комунікацій країн Східного партнерства (EaPeReg) та експертною групою EU4DIGITAL.

ЄЦР з ЄС для України може означати **нові можливості доступу до онлайн-ринків та е-послуг країн ЄС**, зокрема, спрощення правових та адміністративних бар'єрів, приєднання до єдиних правил для вільного транскордонного поширення онлайн-послуг та контенту, онлайн-платежів, спрощення процедур цифрових контрактів, ліцензування, оподаткування та оформлення авторських прав, але за умови створення систем захисту персональних даних і кібербезпеки в Україні.

Розвиток економіки даних спільно з ЄС надасть поштовху для розвитку в Україні сучасної цифрової інфраструктури, досліджень та технологій, таких як штучний інтелект, інтернет речей, хмарні платформи і сервіси, високопродуктивні обчислення та великі дані.

⁸ <https://eufordigital.eu/>

Інформаційна сфера держави суттєво впливає на інші сфери і визначає її економічний та інноваційний потенціал, конкурентоспроможність на міжнародній арені та якість життя громадян. Економічною умовою вступу в ЄС згідно Копенгагенських критеріїв є **функціонування ринкової економіки та спроможність справлятися з конкуренцією та ринковими силами.**

Отже для України актуальними завданнями в цій сфері є, з одного боку, імплементація власного цифрового порядку денного, з іншого — приєднання до європейських стратегічних ініціатив, наближення до нормативно-правової бази та стандартів ЄС. Нові завдання в сфері розвитку економіки даних, які постали в стратегії ЄЦР потребують окремої уваги Уряду України для ухвалення відповідних стратегічних документів та розширення участі у Європейській хмарній ініціативі, ІКТ-дослідженнях та відповідного розвитку науково-освітньої сфери.

Рекомендації щодо інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу

– *Прискорити процес виконання УА та інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу. Забезпечити імплементацію Стратегії інтеграції до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу («дорожньої карти»), яка має стати двостороннім документом, що передбачає виконання взаємних зобов'язань;*

– *Нові завдання в сфері розвитку економіки даних, які постали в стратегії ЄЦР потребують окремої уваги Уряду України для ухвалення відповідних стратегічних документів та розширення участі у Європейській хмарній ініціативі, ІКТ-дослідженнях та відповідного розвитку науково-освітньої сфери.*

– *Оприлюднити результати роботи експертної місії ЄС в Україні та провести консультації з громадським експертним середовищем, зокрема, з Українською стороною Платформи громадянського суспільства (за Угодою про Асоціацію) та Українською національною платформою Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, щодо комплексної оцінки ринку, інфраструктури, стану та потреб оновлення законодавства та регуляторної спроможності для інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС;*

– *Для переходу до практичних результативних дій у всіх сферах цифрової гармонізації з ЄС Україні слід напрацювати пул стратегічних документів, синхронізованих між собою і підкріплених чіткими планами реалізації. В іншому разі суб'єкти прийняття рішень не зможуть належним чином координувати свої дії, реагувати на виклики стрімкого розвитку і глобалізації інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій. Передбачити створення інтерактивного тезаурусу нормативно-правових актів (український аналог EuroLEX);*

– *Забезпечити належне використання українською владою можливостей, що надаються в рамках ініціативи-проекту «EU4Digital: підтримка цифрової економіки та суспільства у Східному партнерстві»; Більш активно використовувати експертний потенціал громадянського суспільства.*

2. Екосистеми ІКТ інновацій та стартапів

Розвиток досліджень та інновацій є ключовою передумовою формування конкурентоспроможної економіки та забезпечення рівня життя громадян відповідно до стандартів країн ЄС. У той же час українська національна інноваційна політика формується фрагментарно через неузгодженість планів та відсутність синергії у діяльності основних стейкхолдерів інноваційної діяльності. 18 травня 2018 року Міністерство освіти і науки України та Мінекономіки підписали протокол про розподіл повноважень у сфері інновацій, згідно з яким МОН мав зосередитись на створенні умов для інноваційного середовища в школах і вищих навчальних закладах, а у фокусі МЕРТ комерціалізація винаходів у реальному секторі економіки. МОН та МЕРТ мали також разом працюватимуть над впровадженням нових підходів з підприємницької освіти, розвитком інноваційної інфраструктури, цифровізації економіки та розвитку сфери інтелектуальної власності.

Після створення у 2019 році Міністерства цифрової трансформації було визначено, що Мінцифри є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері впровадження електронного документообігу; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; у сфері надання електронних та адміністративних послуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; у сфері розвитку ІТ-індустрії; у сфері розвитку та функціонування правового режиму Дія Сіті.

У травні 2019 року урядом України було створено Офіс з розвитку підприємництва та експорту однією з головних завдань якого стало актуалізація Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні та розробка єдиних програм підтримки МСП. Ця структура фактично перейшла у підпорядкування Мінцифри і зараз веде портал Дія.Бізнес та займається підтримкою використання цифрових сервісів і технологій в середовищі МСП, в т.ч. через створення регіональних та міських центрів Дія.Бізнес.

У 2020 році в Україні досить активно запрацював Український фонд стартапів⁵⁶, який станом на кінець 2021 року уже профінансував більше як 200 стартапів і значно розширив сфери та інструменти підтримки стартапів.

Разом з тим в Україні не розроблялися національні дорожні карти для стимулювання розвитку екосистем ІКТ інновацій, які визначали б ролі всіх учасників процесу. Відповідно, наявні прообрази екосистеми для досліджень, інновацій і стартапів в сфері ІКТ України на даний момент функціонують розрізнено, рівень узгодженості та взаємодоповнення є низьким. Як приклад, можемо навести ситуацію з розробкою концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (грудень 2020) та плану заходів з її

реалізації (травень 2021). З чотирьох пропозицій по розділу “наука”, які були в Концепції, у план заходів включено одну і то в обрізаному варіанті. Загалом це вже стало певною тенденцією, що у планах інноваційної діяльності галузевих Міністерств практично не враховується потенціал української науки та широкий спектр напрямів використання досліджень.

Незважаючи на те, що в Угоді про Асоціацію України до ЄС науково-технічне співробітництво та обмін інформацією визначені одними з основних інструментів для розвитку і вдосконалення технологій, а інтеграція структурованих дослідних і інноваційних систем та мереж країн Східного партнерства в ЄС було ключовим завданням до 2020 року, науково-технологічний потенціал в Україні продовжує знижуватися, незважаючи на певні успіхи у програмі Горизонт 2020.

Зараз, Україна уже підписала угоду про асоціацію до нової програми Горизонт Європа, яка ще в більшій мірі, ніж Горизонт 2020, акцентує увагу на важливості інноваційної діяльності, яка має бути направлена на вирішення глобальних проблем Європи та покращення рівня життя і безпеки громадян. Все це ставить нові виклики перед Україною, особливо в контексті збільшення конкурсного фінансування науки та синергії дій всіх ЦОВВ та інших стейкхолдерів, які мають вплив на розвиток інноваційної діяльності та формування ефективної екосистеми ІКТ інновацій з урахуванням потенціалу сфери науки, освіти, бізнесу.

Протягом 2020 та 2021 років питання розвитку сфери досліджень та інновацій неодноразово обговорювались на різних рівнях української влади. Хочемо зазначити найбільш релевантні конкретні дії у сфері правового регулювання та імплементаційних планів різних ЦОВВ, які мають вплив на сферу ІКТ інновацій.

1. Верховна Рада на основі пропозицій від МОН України 7 вересня 2021 року прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків». Новий Закон значно спрощує бюрократичні процедури про створення наукового парку, оскільки не треба це узгоджувати з МОН. А також ЗВО та наукові центри можуть бути засновниками декількох наукових парків. На практиці це дає більше можливостей для вибору правової форми, наприклад, при створенні центрів 4.0.

Кабінет Міністрів України, на основі пропозицій Мінекономіки, прийняв Постанову від 21 липня 2021 р. № 750 “Щодо сприяння впровадженню технологічного підходу “Індустрія 4.0” в Україн”, якою було затверджено Положення про центри впровадження Індустрії 4.0 та пропонувалось створення інноваційного хабу, який мав би координувати заходи щодо надання державної підтримки впровадження інновацій у реальному секторі економіки. Однак на практиці прямої підтримки створенню центрів 4.0 держава так і не надала, а створення інноваційного хабу також під питанням, оскільки ряд його функцій уже почав виконувати Офіс з розвитку підприємництва та експорту, який розпочав співпрацю з національною платформою Industry4Ukraine.

У Мінцифра запустило платформу технологічної екосистеми України 360 Tech Ecosystem Overview. Ця платформа розширює співпрацю з ключовими структурами сфері

ІКТ інновацій. На платформі вже є інформація про понад 1500 продуктивних компаній та майже 800 сервісних. Нещодавно на сайті запрацювали розділи про інвесторів, навчальні заклади та R&D-центри: 45 інвесторів, 364 навчальні заклади, що навчають IT-спеціальностей та підприємництва, а також 68 R&D центрів.

2. Активно розвиває свою діяльність Український фонд стартапів, який проводить спільно з МОН конкурс за програмою EUREKA, фонд також підтримує представлення українських стартапів на відомих міжнародних площадках.

3. Спираючись на свій досвід та кращі практики, в межах своєї ініціативи EU4Digital Європейський Союз підтримує реформи та дії, спрямовані на розвиток екосистем ІКТ досліджень, інновацій та стартапів у регіоні Східного партнерства, щоб забезпечити зростання компаній в регіоні, їх внесок у ВВП, експорт та робочі місця.

Програма включає декілька ключових видів діяльності:

- Створення загальної законодавчої бази, на основі норм та найкращої практики ЄС, яка сприятиме інноваціям в сфері ІКТ.

- Розробка спільної основи для модульного навчального пакету (програма EdTech Hub) для МСП та інших зацікавлених сторін (політиків, інфраструктурних організацій у галузі ІКТ-інновацій) у Східних країнах -партнерах.

- Сприяння налагодженню зв'язків між учасниками інноваційної екосистеми у регіоні та з ЄС.

- Розширення мереж і платформ “Start-up Europe” і включення в них Східних країн-партнерів.

- Проведення рекламних кампаній для підвищення обізнаності про важливість ІКТ-інновацій та збільшення участі жінок у галузі ІКТ-інновацій

- Підтримка поширення Ініціативи з цифрових інновацій та розширення масштабів (DISC) на Східні країни-партнери та підтримка високотехнологічних стартапів шляхом розробки посібника з побудови спроможності підприємницької екосистеми у галузі ІКТ.

В рамках ініціативи EU4Digital напрацьовано ряд аналітичних документів, практичних інструментів та пропозицій щодо розвитку сфери ІКТ інновацій в країнах СхП⁶⁷. Всі вони є релевантними для України і ми пропонуємо звернути увагу на:

а. Дослідження «Оцінка ринку для Ініціативи цифрових інновацій та розширення масштабів (DISC) у країнах Східно Партнерства», яке визначає прогалини у фінансуванні високотехнологічних стартапів та надає регіональні рекомендації на високому рівні щодо розвитку механізму фінансової підтримки та відповідних програм підтримки у шести країнах-партнерах (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Республіка Молдова, Україна).

б. “Посібник з побудови підприємницьких екосистем у галузі ІКТ у Східних країнах-партнерах: аналіз зрілості та рекомендації”.

с. Практичні дії з розвитку партнерства організацій з країн СхП з провідними інноваційними мережами ІКТ інновацій в Європі, як приклад - розвиток партнерства з мережею I4MS у контексті технологій 4.0.

d. Платформу екосистеми стартапів Східного партнерства з питань ІКТ-інновацій. Офіційний запуск платформи планується провести 27 січня 2022 року. Зараз ця платформа уже має базове інформаційне наповнення і функціонує у тестовому режимі.

Основні рекомендації щодо розвитку екосистеми ІКТ інновацій та стартапів:

1. Провести спільне засідання двох комітетів ВРУ: комітету з питань науки, освіти та інновацій та комітету з питань цифрової трансформації з обговорення актуальних питань розвитку сфери ІКТ інновацій та інтеграції України у дослідницький та цифровий простір ЄС

2. Провести публічне обговорення рекомендацій EU4Digital щодо розвитку ІКТ інновацій з формування узгодженої позиції Українп на форумі “ICT Innovation and Governance forum”, який планується на січень 2022 року

3. Підтримати створення та функціонування відкритих інноваційних екосистем на основі онлайн-платформ, а також інтеграцію українських інноваційних мереж і структур до європейських інноваційних мереж.

4. Розробити план дій із ширшого залучення українських організацій у конкурсах програми Горизонт Європа, які підтримують розробку та використання цифрових інновацій. Обговорити інструменти підтримки українських організацій у таких конкурсах.

5. Розробити і впровадити національні дорожні карти для розвитку цифрових і технологічних інфраструктур для досліджень й інновацій.

6. Забезпечити механізм державного регулювання щодо гармонізації з Європейською хмарною ініціативою, зокрема участь України у створенні Європейської хмари відкритої науки.

7. Сприяти приєднанню до європейської політики відкритої науки і відкритих інновацій в Європейському дослідницькому просторі.

8. Здійснювати державну підтримку участі кращих українських дослідницьких центрів і вчених в національних і європейських цифрових інфраструктурах.

9. Забезпечити створення системи кредитних і податкових пільг для розвитку інноваційної діяльності.

10. Запровадити в Україні фінансово-організаційні механізми підтримки трансферу результатів наукових досліджень, в першу чергу таких, що відповідають кращим практикам ЄС та конкурентоспроможні на рівні цифрового спільного ринку.

11. Розробити систему фінансування ІКТ-досліджень та інновацій на конкурсній основі у співпраці з промисловістю. Пропонується створювати спільні дослідницькі програми з ІТ бізнесом в проривних напрямках розвитку ІКТ. Забезпечити реалізацію пілотної програми з підтримки створення та функціонування центрів 4.0 в Україні.

Список літератури до розділу 4

1. Faroukhi, A.Z., El Alaoui, I., Gahi, Y., and Amine, A. (2020). Big Data Monetization Throughout Big Data Value Chain: A Comprehensive Review, *Journal of Big Data*, 7(3), <https://doi.org/10.1186/s40537-019-0281-5>.
2. Fletcher, A. (2021). Big Tech: How Can We Promote Competition in Digital Platform Markets? *Economics Observatory*, www.economicsobservatory.com/big-tech-how-can-we-promote-competition-in-digital-platform-markets (accessed: 20 September 2022).
3. Hanafizadeh, P., and Harati Nik, M.R. (2020). Configuration of Data Monetization: A Review of Literature with Thematic Analysis, *Global Journal of Flexible Systems Management*, 21, pp. 17–34, <https://doi.org/10.1007/s40171-019-00228-3>.
4. Johnson, J.S. , Friend, S.B. , and Lee, H.S. (2017). Big Data Facilitation, Utilization, and Monetization: Exploring the 3Vs in a New Product Development Process, *Journal of Product Innovation Management*, 34(5), pp. 640–658.
5. Kenney, M., and Zysman, J. (2016). The Rise of the Platform Economy, *Issues in Science and Technology*, XXXII(3), <https://issues.org/the-rise-of-the-platform-economy/>
6. Kerber, W. (2019). Updating Competition Policy for the Digital Economy? An Analysis of Recent Reports in Germany, UK, EU, and Australia, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3469624 (accessed: 20 September 2022).
7. Kira, B., Sinha, V., and Srinivasan, S. (2021). Regulating Digital Ecosystems: Bridging the Gap Between Competition Policy and Data Protection, *Industrial and Corporate Change*, 30(5), pp. 1337–1360, <https://doi.org/10.1093/icc/dtab053>
8. Miskolczi-Bodnár, É. (2020). Big Data and Competition Policy in the European Union, *Baltic Yearbook of International Law Online*, 18(1), pp. 72–86, https://doi.org/10.1163/22115897_01801_006
9. Moss, D.L., Gundlach, G., and Krotz, R.T. (2021). Market Power and Digital Business Ecosystems: Assessing the Impact of Economic and Business Complexity on Competition Analysis and Remedies, *American Antitrust Institute*.

РОЗДІЛ 6 ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРІОРИТЕТІВ СТРАТЕГІЇ ЄЦР У СФЕРІ ДОСТУПУ СПОЖИВАЧІВ ДО ЦИФРОВИХ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ, ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ МЕРЕЖ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

1. Покращення доступу споживачів і бізнесу до цифрових товарів і послуг

В Доповіді "Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: виклики, можливості та бар'єри", що була підготовлена до Сьомого засідання Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС (3 грудня 2019 р., м. Брюссель) наголошувалося про необхідність розробити національну дорожню карту розвитку електронної торгівлі в Україні та гармонізованих систем електронної торгівлі з країнами Східного партнерства та ЄС відповідно до вимог ЄЦР ЄС, що вимагає також внесення відповідних змін до Закону України «Про електронну комерцію» для гармонізації з законодавством ЄС.

14 червня 2021 року «Українським центром європейської політики» опубліковані окремі дослідження політики в контексті імплементації Додатку XVII-3 Угоди про асоціацію "На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: Електронна комерція" та "На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: Довірчі послуги" за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду Відродження в межах грантового компоненту проєкту EU4USociety.

В дослідженні з довірчих послуг серед основних викликів вказується відсутність в Україні програмного документу або програми розвитку довірчих послуг та електронної ідентифікації, що містить систему принципів та заяв про наміри, на основі яких здійснюється прийняття рішень у цій сфері.

В дослідженні з електронної комерції також наголошується, що незважаючи на оновлення Дорожньої карти інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС, аналогічний стратегічний документ із конкретним планом дій щодо створення гармонізованих систем електронної торгівлі та електронної логістики з країнами ЄС наразі відсутній. Однією з головних проблем при цьому залишається відсутність єдиного органу, що відповідає за формування і реалізацію цілісної державної політики в сфері електронної комерції. Залишаються неврегульованими та негармонізованими із нормами права ЄС питання, що стосуються захисту прав споживачів, укладення контрактів на поставку цифрового вмісту і цифрових послуг, розрахунків у сфері електронної торгівлі.

В той же час, станом на сьогодні Україна виконала свої зобов'язання щодо імплементації положень Директиви № 2000/31/ЄС у національне законодавство. Зокрема, у 2015 році був прийнятий Закон «Про електронну комерцію», також внесено відповідні зміни, що безпосередньо стосуються електронної комерції, до ЗУ «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про захист прав споживачів», «Про захист персональних даних», «Про рекламу» та ін.

Мінцифри серед основних здобутків 2021 року виділяє такі:

- Підготували та узгодили з ЄС спільний план співпраці на 2 роки для укладення угоди про взаємне визнання е-довірчих послуг.

- Спільно з Естонією успішно протестували українські е-підписи в межах пілотного проєкту EU4Digital. Під час пілотування забезпечили можливість створення е-підпису за допомогою КЕП, отриманого в Україні на європейському порталі, що внесений у довірчий список ЄС. Запустили новий технічний пілотний проєкт, щоб досягти транскордонної сумісності е-підпису спільно з Естонією, Вірменією та Грузією за підтримки проєкту U4Digital.

- Приєднали 412 інформаційно-телекомунікаційних систем до ICEI. Понад 17,1 млн разів користувачі ICEI ідентифікувалися від початку року.

- Запустили нові європейські формати е-підписів (CAAdES, XAdES, PAdES) та визначили уніфікований формат для зберігання підписаних даних — ASiC-E. Це дасть змогу українцям підписувати документи онлайн ще зручніше. Сервіси доступні на вебсайті ЦЗО.

– Кабінет Міністрів України підтримав 4 урядові законопроекти, що встановлюють єдині правила і рамки е-ідентифікації та електронних довірчих послуг в Україні. Це дозволить людям на постійній основі користуватися всіма цифровими можливостями без зайвих бюрократичних труднощів через складну е-ідентифікацію. Крім цього, реалізація законопроектів пришвидшить інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку ЄС. Відтак українські засоби е-ідентифікації будуть визнані за кордоном, а європейські — в Україні.

Пріоритет Стратегії ЄЦР ЄС щодо покращення доступу споживачів і бізнесу до цифрових товарів і послуг передбачає подолання бар'єрів для транскордонної електронної комерції з країнами ЄС, для чого потрібно досягнути наступних цілей:

1) **Єдині правила е-комерції:** спрощення торговельних угод та захист контрактних зобов'язань, захист прав споживачів (функціонування загальноєвропейської платформи онлайн-врегулювання суперечок).

2) **Недорога високоякісна транскордонна доставка товарів:** високі ціни та неефективність доставки посилок не повинні стати перешкодою для транскордонної онлайн-торгівлі.

3) **Запобігання невиправданому геоблокуванню:** законодавчі дії щодо запобігання геоблокуванню.

4) **Кращий доступ до цифрового контенту** - сучасна, європейська система дотримання авторських прав: подолання перешкод для транскордонного доступу до послуг, що охороняються авторським правом (зокрема відеопослуг) та їх переносимості, особливо для аудіовізуальних програм.

Варто зазначити, що Національний офіс інтелектуальної власності та Мінекономрозвитку розробили проект Національної стратегії у сфері інтелектуальної власності на період 2020 – 2030 роки, що охоплює, зокрема питання авторського права та цифрової економіки.

5) **Скорочення перешкод, пов'язаних з оплатою ПДВ, при продажу через кордон: впровадження** електронної системи реєстрації та оплати (єдина декларація) та плану дій щодо оновленого підходу до оподаткування корпоративного податку на Єдиному ринку, згідно з яким прибуток повинен оподатковуватися там, де формується цінність, в тому числі в цифровій економіці.

На сьогодні в Україні відсутня національна дорожня карта для створення гармонізованих систем електронної торгівлі та для сфери електронної логістики з країнами Східного партнерства та ЄС. Отже залишаються відкритими питання гармонізації нормативно-правової бази у сфері електронної комерції, митного оформлення й електронної логістики з відповідними нормативно-правовими актами ЄС, своєчасне впровадження пілотних систем, наприклад, транскордонної системи електронної торгівлі та системи для функціонування цифрового логістичного коридору між Балтійським і Чорним морями.

У 2015 році було прийнято Закон України «Про електронну комерцію», який, втім, *залишив неврегульованою цілу низку питань гармонізації із нормами права ЄС⁹*. Інструменти державної політики повинні бути скеровані на подолання наявних на сьогодні перешкод і проблем, серед яких не врегульовані питання електронних розрахунків, діяльності суб'єктів електронної торгівлі та використання ними електронних довірчих послуг, системи захисту і регулятора прав споживачів е-торгівлі та їх персональних даних.

Рекомендації щодо покращення доступу українських споживачів і бізнесу до цифрових товарів і послуг

1. Розробити національну дорожню карту розвитку електронної торгівлі в Україні, гармонізованих систем електронної торгівлі з країнами Східного партнерства та ЄС відповідно до вимог ЄЦР ЄС. Внести зміни до Закону України «Про електронну комерцію» для гармонізації з законодавством ЄС.

2. Беручи до уваги суттєві зміни в регулюванні цієї сфери в ЄС, Додаток XVII-3 потребує оновлення, щоб визначити чіткі зобов'язання України з урахуванням актуального гармонізованого законодавства ЄС: насамперед, положень Директиви № 2019/2161/ЄС (правила захисту споживачів у сфері е-комерції), Директиви № 2019/770/ЄС (контракти на поставку цифрового вмісту та цифрових послуг), Регламенту (ЄС) № 2018/302/ЄС (правила для припинення невикористаного геоблокування).

3. З огляду на стрімкі темпи розвитку електронної комерції та важливість збільшення її обсягів для економіки країни, необхідно вже зараз усувати бар'єри для транскордонної торгівлі товарами та послугами через інтернет, а також покращувати умови здійснення електронної комерції на внутрішньому ринку

4. Важливим для цього є розроблення національної дорожньої карти розвитку електронної торгівлі в Україні відповідно до вимог ЄЦР ЄС, в якій має бути передбачений весь комплекс регуляторних дій, що стосуються розвитку електронної комерції.

5. З урахуванням основних змін у законодавчому полі ЄС, а також тенденцій у регулюванні сфери електронної комерції, в Україні мають бути найближчим часом врегульовані наступні аспекти:

- а) Захист прав споживачів, підвищення їхньої довіри та безпеки
- б) Діяльність онлайн-ринків та торговельних майданчиків
- в) Ефективна система захисту прав споживачів та врегулювання спорів
- г) Заходи щодо стимулювання розвитку транскордонної електронної торгівлі

6. Розробити програмні документи щодо цифрового уряду, довірчих послуг, електронної ідентифікації, захисту персональних даних, електронного архівування, доступності та інклюзивності цифрових продуктів та інформаційно-комунікаційних систем, публічних служб та сервісів, інших суміжних галузей (популяризації цифрових навичок), телекомунікації (мережа 5G, Інтернет речей), наукових досліджень тощо.

⁹ https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/web_E-commerce_civic_synergy_ua_2018.pdf

7. Розробити моделі захисту даних і формування довіри, включивши їх до програмних документів.

7. Ініціювати включення України до міжнародних індексів: а) Індекс цифрової економіки та суспільства (I-DESI), б) Індекс обмеженості цифрової торгівлі (DTRI), с) Глобальне визнання довірчих послуг ЄС (ETSI TR 103 684).

8. Створити сервіс перевірки електронних підписів, який може працювати з міжнародними форматами електронних підписів (на основі ECDSA, RSA) у відповідності до міжнародних стандартів.

9. Прийняти та розпочати впровадження стандарту EN 301549 - Вимоги щодо доступності/інклюзивності електронних продуктів та послуг загального користування. Оновити законодавчу базу для включення Європейської директиви про веб-доступність.

2. Створення належних умов розвитку цифрових мереж та послуг.

В Доповіді "Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: виклики, можливості та бар'єри", що була підготовлена до Сьомого засідання Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС (3 грудня 2019 р., м. Брюссель) були окреслені наступні виклики щодо розвитку цифрових мереж та послуг:

- Розробити та прийняти закон про електронні комунікації з урахуванням положень Європейського кодексу електронних комунікацій;

- Зміцнити незалежність (включаючи фінансову та інституційну) та регуляторну спроможність національного регуляторного органу у галузі зв'язку з урахуванням нового Європейського Кодексу електронних комунікацій;

- Розробити та ухвалити узгоджену стратегію сприяння розвитку широкосмугового зв'язку у відповідності до таких же стратегій у державах-членах ЄС (національний план розвитку широкосмугового зв'язку);

- Впровадження в Україні прозорості звітності стану ШСД, проникнення в Україні Інтернету, стану цифрової інфраструктури (в т.ч. аналіз стану конкуренції між усіма постачальниками послуг телекомунікацій України, аналіз і моніторинг відповідності законодавства України стандартам ЄС) та інших показників розвитку інформаційного суспільства, а також застосування в Україні аналогу індексів DESI ;

- Імплементация в Україні норм європейського законодавства у сфері аудіовізуальних послуг, зокрема оновленої Директиви про аудіовізуальні медіа-послуги в ЄС;

- Ратифікувати Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність у повному обсязі. Внести зміни до законодавства з питань кібербезпеки у відповідності до рекомендацій

- Директиви NIS та нових регуляторних актів ЄС;

- Взяти до уваги рекомендації ЄС щодо політичних та регуляторних підходів гнучкого реагування на виклики, що постають в міру зростання впливу онлайн платформ.

Щодо багатьох пунктів з перерахованих вище вже є відчутний прогрес. Так, 1 січня 2022 року набирає чинності Закон України «Про електронні комунікації», основою для розробки якого стали положення Європейського Кодексу електронних комунікацій. У

грудні 2021 року Верховна Рада ухвалила законопроект у цілому, який створить в Україні регулятор у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та поштового зв'язку європейського зразка. 8 вересня 2021 року Уряд затвердив план заходів із розвитку широкопasmового доступу до інтернету на 2021-2022 роки. Для моніторингу стану розвитку інтернет-під'єднань та швидкості інтернету в країні буде створена державна платформа broadband.gov.ua, що допоможе збирати інформацію про якість телекомунікаційних послуг. У 2018 році відбувся запуск та розгортання мереж 4G. Указом Президента України введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України». Метою Концепції є реформування та розвиток Держспецзв'язку як сучасного органу, який забезпечує високоякісний захищений урядовий зв'язок і кіберзахист органів державної влади та критичної інфраструктури. Це передбачає запровадження уніфікованої системи планування та управління ресурсами на основі сучасних європейських та євроатлантичних підходів. Указом Президента України від 26 серпня 2021 року введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України про нову Стратегію кібербезпеки України.

Про суттєвий прогрес в сфері електронних комунікацій України свідчить дослідження Українського центру європейської політики "На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: Телекомунікації". Так, Уряд України виступив з ініціативою оновити Додаток XVII-3 з метою перегляду та оновлення актів ЄС, розробивши Стратегію інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу та План заходів з її реалізації. Дорожня карта розширює перелік актів ЄС, які планується імплементувати, і, окрім іншого, включає: Директиву (ЄС) 2018/1972 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського Кодексу електронних комунікацій; Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/2120 від 25 листопада 2015 року про заходи щодо доступу до відкритого інтернету; Регламент (ЄС) 1316/2013 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2013 року щодо створення Connecting Europe Facility, та ін. Європейська Комісія ініціювала багатофазовий процес оцінки Дорожньої карти та підтримки прогресу України у цифровому секторі. За результатами роботи експертної місії ЄС наприкінці червня 2020 року Україна отримала комплексний звіт «Оцінка на місці зобов'язань щодо телекомунікаційних послуг у рамках Угоди про асоціацію між ЄС та Україною», який спрямований на виявлення прогалів у національному законодавстві та адміністративній практиці у секторі телекомунікацій. З урахуванням 2-ох фаз оцінок Дорожньої карти та розвитку права ЄС було забезпечено комплексне оновлення Дорожньої карти, яку було представлено Стороні ЄС під час засідання Комітету асоціації у торговельному складі. Зокрема, ЄС привітав її оновлення та Сторони домовились про її імплементацию.

Українською стороною наразі завершено ряд імплементацийних заходів щодо гармонізації використання радіочастотного ресурсу в Україні із acquis ЄС. У січні 2019 року регулятором у сфері телекомунікацій - Національною комісією, що здійснює

державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі - НКРЗІ), затверджено Порядок проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг. Впродовж 2019-2020 років, проведено чергові аналізи 3 телекомунікаційних ринків та аналіз ще 6 телекомунікаційних ринків. Триває аналіз ще 2 телекомунікаційних ринків. За ініціативи НКРЗІ в 2016 році було створено міжнародну Експертну робочу групу з питань роумінгу (REWG) у рамках EaPeReg, яка за результатами двох проведених досліджень ринку роумінгу підготувала Угоду про зниження тарифів на послуги міжнародного роумінгу між країнами Східного партнерства (Республіка Азербайджан, Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Грузія, Республіка Молдова, Україна). У жовтні 2020 року стартувало відповідне дослідження, результатом якого має стати визначення можливих шляхів щодо створення спільного простору міжнародного роумінгу з ЄС.

Єдиний цифровий ринок повинен будуватися на надійних, високошвидкісних, доступних мережах та послугах, які захищають основні права споживачів на конфіденційність та захист персональних даних, одночасно заохочуючи інновації. Гармонізація регулювання цифрових мереж та послуг у країнах-членах ЄС передбачає перегляд законодавства в сфері **розповсюдження контенту, телекомунікацій, аудіо-візуальних послуг, захисту персональних даних, розвитку державно-приватного партнерства в сфері кібербезпеки, забезпечення загальнодоступності інформаційно-комунікаційних технологій.**

Послідовні адаптації правил телекомунікацій ЄС у поєднанні із застосуванням правил конкуренції в ЄС мають важливе значення для забезпечення конкурентоспроможності ринків, що забезпечує нижчі ціни та кращу якість послуг для споживачів та бізнесу. Прийняття регуляторного пакету єдиного ринку телекомунікацій забезпечить чіткі та гармонізовані правила щодо нейтралітету мережі та приведе в дію остаточне усунення додаткової плати за послуги міжнародного роумінгу, включаючи і послуги передачі даних у роумінгу.

У секторі телекомунікаційних послуг УА передбачає перспективу надання взаємного режиму внутрішнього ринку. Відповідно до ст.4(3) Додатку XVII до УА, такий режим означає, що у цьому секторі не повинно бути жодних обмежень свободи надання послуг українською юридичною особою на території ЄС і навпаки. Такий режим може бути отриманий за умови позитивної оцінки ЄС щодо нормативно-правового наближення України до права ЄС.

В Угоді про асоціацію зобов'язання України щодо поступового приведення своїх чинних законів та майбутнього законодавства у секторі телекомунікацій у відповідність до *acquis* ЄС зазначені у Додатку XVII¹⁰. Однак нове законодавство ЄС та розвиток білатерального діалогу Україна-ЄС у сфері цифрової економіки поставили нові виклики та задачі щодо прискорення євроінтеграційних процесів у цій сфері. Тому в **Україні триває**

¹⁰ https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/17_Annexes.pdf

обговорення пропозицій щодо нового законодавства про електронні комунікації та про радіочастотний ресурс, в рамках якого передбачається врахувати зміни законодавства ЄС у цій сфері у зв'язку з прийняттям 11 грудня 2018 року Європейського кодексу електронних комунікацій (ЕЕСС - European Electronic Communications Code¹¹). Ця позиція повністю співпадає з висновками експертів УС ПГС, яку вони неодноразово висловлювали в аналітичних матеріалах¹² та заходах грантового компоненту проекту «Громадська синергія»¹³.

На сьогодні в робочій групі при Комітеті з питань цифрової трансформації обговорюються 3 проекти Законів, що стосуються даної тематики - про розвиток інфраструктури для цифрової трансформації економіки і суспільства (2320 від 28.10.2019), про електронні комунікації (2264 від 15.10.2019) та про радіочастотний ресурс України (1086 від 29.08.2019). У фокусі обговорень, зокрема, питання регулятора та відповідних змін до Конституції¹⁴, що має бути врегульоване. В ЄС остаточним терміном імплементації ЕЕСС визначено 20 грудня 2020 року. Оскільки директиви ЄС мають статус акту непрямой дії, кожна країна-член ЄС має до цього часу підготувати та ухвалити власний законодавчий акт, що містить головні положення ЕЕСС.

ЕЕСС передбачає регулювання трьох категорій послуг електронних комунікацій - міжособистісного спілкування, доступу до Інтернет та послуг, що передають сигнали. Імплементація ЕЕСС в Україні допоможе вирішити такі завдання розвитку внутрішнього ринку як забезпечення чесної конкуренції та розвиток інфраструктури, регуляторна передбачуваність, захист прав споживачів, доступність та безпека мереж та послуг. Наприклад, Україна має визначитись, яким саме чином буде забезпечено право споживачів на оскарження дій оператора чи провайдера послуг.

Основним суб'єктом у формуванні порядку денного в Україні у цій сфері є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ). Регулювання спеціального зв'язку та захист державних інформаційних та телекомунікаційних систем і ресурсів здійснює Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації.

НКРЗІ від імені України головує у Мережі регуляторних органів електронних комунікацій країн Східного партнерства. Згідно з «Спільним робочим документом «Східне партнерство - 20 очікуваних результатів до 2020 року»¹⁵, країни-партнери повинні скоординувати національні стратегії та політики використання частот між собою і ЄС. Мережа регуляторних органів електронних комунікацій країн Східного партнерства ініціювала процес гармонізації ціноутворення і зниження тарифів на роумінг серед країн-партнерів. Цей процес зараз також розвивається і за підтримки ініціативи EU4DIGITAL.

¹¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.321.01.0036.01.ENG

¹² <https://www.civic-synergy.org.ua/en/analytics/integration-within-association-dynamics-of-the-eu-ukraine-agreement-implementation/>

¹³ <http://eump.org/round-table-2019-06-07-uk/>

¹⁴ http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/5_p_2019.pdf

¹⁵ <http://eap-csf.org.ua/klyuchovi-prioriteti-shidnogo-partnerstva-na-2017-2020-rr/>

Водночас, в Україні досі відсутня **стратегія забезпечення доступу до швидкісного Інтернету** (широкопasmового доступу) та бракує інформації щодо стану цифрової інфраструктури. За сприяння Світового Банку в липні 2019 року створено національну робочу групу з питань проблем побудови в Україні широкопasmового доступу (ШСД) до Інтернет, до складу якої увійшли провідні фахівці ринку телекомунікацій, громадські організації та члени Координаційної Ради з питань розвитку цифрової економіки. Необхідно прискорити розробку національної стратегії розвитку ШСД до мережі Інтернет.

Важливою складовою успішності цього процесу є розроблення відповідної інфраструктурної карти та надання повноважень регулятору у сфері електронних комунікацій - НКРЗІ, отримувати необхідну звітність та інформацію від операторів, і не тільки операторів телекомунікацій, але і включаючи операторів, що володіють інфраструктурою, з метою проведення подальшого аналізу та внесення до інфраструктурної карти.

Вирішенням проблеми із моніторингом стану ШСД, статистикою щодо проникнення в Україні мережі Інтернет та інших показників розвитку інформаційного суспільства є впровадження в Україні прозорості, в тому числі регіональної, звітності, а також застосування в Україні нових методів збору і опрацювання звітності (розробка аналогу європейських індексів DESI). Надзвичайно критичним є початок моніторингу стану цифрової інфраструктури (в т.ч. аналіз стану конкуренції між усіма постачальниками послуг телекомунікацій України, аналіз і моніторинг відповідності законодавства України стандартам ЄС).

На **аудіовізуальний ландшафт ЄЦР** впливають швидкі технологічні зміни та розробка нових бізнес-моделей розповсюдження контенту. Глядачі отримують доступ до аудіовізуального контенту через Інтернет різними способами, а портативні пристрої, наприклад, смартфони змінюють схему перегляду. Імплементация Кодексу ЕЕСС дозволить вирішити надзвичайно складне для України завдання врегулювання ціни та якості надання послуг операторів телекомунікацій у сфері телебачення і радіомовлення. На сьогодні тарифи на такі послуги законодавством не регулюються і визначаються операторами в одноособовому порядку, не визначені вимоги до якості надання послуг і порядок контролю за її дотриманням. Для імплементации в Україні норм європейського законодавства у сфері аудіовізуальних послуг, важливо гармонізувати європейську термінологію з цивільним та господарським правом України. **Переглянута Директива про аудіовізуальні медіа-послуги в ЄС¹⁶** містить низку нових правил для всіх учасників ринку, що переносяться зараз в законодавство країн ЄС, зокрема заходів щодо просування європейських творів, правил щодо захисту неповнолітніх, правил реклами.

Значна увага в ЄЦР ЄС приділяється **регуляторному середовищу для онлайн платформ та інтернет-посередників**. Україні слід розглянути Повідомлення ЄК¹⁷, що

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj>

¹⁷ [COM\(2016\) 288 final](#)

надає рекомендації політичних та регуляторних підходів гнучкого реагування на виклики, що постають в міру зростання впливу онлайн платформ, які генерують, накопичують і контролюють величезну кількість даних про своїх клієнтів і використовують алгоритми, щоб перетворити це на корисну інформацію для бізнесу. Деякі онлайн-платформи перетворилися на гравців, що конкурують у багатьох галузях економіки, а спосіб використання їх ринкової сили вимагають подальшого аналізу поза межами застосування законодавства про конкуренцію у конкретних випадках. Всебічна оцінка ролі платформ та онлайн-посередників, у тому числі в економіці спільного використання, охоплює такі питання:

- прозорість, наприклад у результатах пошуку (включаючи оплату за посилання та/або рекламу),
- використання платформою інформації, яку вони збирають,
- відносини між платформами та постачальниками,
- обмеження щодо можливості приватних осіб та підприємств переходити з однієї платформи до іншої,
- аналіз методів боротьби з незаконним вмістом в Інтернеті.

Посилення довіри та безпеки в цифрових послугах та обробці персональних даних: Загальний регламент захисту даних (GDPR) збільшить довіру до цифрових послуг. На часі є розробка законодавства для імплементації GDPR в Україні, при чому одночасно з розробкою змін до законодавства у сфері доступу до публічної інформації та руху неперсональних даних. Необхідно розвивати інструменти кібербезпеки для захисту мереж та критичної інфраструктури та ефективного реагування на кіберзагрози. На початку 2016 року була затверджена Стратегія кібербезпеки України, у травні 2018 року набув чинності Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Готується проект закону про об'єкти критичної інформаційної інфраструктури. Втім, до законодавства та плану реалізації стратегії кібербезпеки слід внести зміни у відповідності з вимогами Директиви NIS (Директива з безпеки мережевих та інформаційних систем) та нового Акту регуляції сфери кібербезпеки в ЄС і яким, зокрема, буде запроваджено нову схему сертифікації у сфері кібербезпеки. Україна не в повному обсязі ратифікувала Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність, зокрема, не надала згоду на застосування розділу Конвенції щодо цифрових доказів. Через це правоохоронні органи часто вдаються до вилучення обладнання в якості речових доказів (зокрема, у справах щодо піратства), посиляючись на відсутність передбаченої в українському законодавстві можливості використовувати копії. Це погіршує умови для розвитку ІТ-бізнесу.

Найкращу динаміку виконання УА можна спостерігати у **сфері електронних довірчих послуг**. У листопаді 2018 року набув чинності Закон України «Про електронні довірчі послуги», що оновив законодавство у сфері електронної ідентифікації (електронного цифрового підпису) у відповідності з Регламентом eIDAS 910/2014. У січні 2019 року КМУ прийняв рішення щодо затвердження Порядку взаємного визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів, електронних підписів, а також

використання інформаційно-телекомунікаційної системи центрального засвідчувального органу для забезпечення визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних сертифікатів відкритих ключів, що використовуються під час надання юридично значущих електронних послуг у процесі взаємодії між суб'єктами різних держав.

України зробила оцінку стану наближення національного законодавства в сфері електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг та представила її на Комітеті асоціації у торговельній конфігурації 19.11.2019. Також Україна зробила запит про укладення угоди з ЄС про взаємне визнання електронних довірчих послуг на підставі статті 14 Регламенту EIDAS. Це є важливим кроком до підготовки Угоди про взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС, яка забезпечить фізичним та юридичним особам сторін взаємне визнання їхніх засобів електронної ідентифікації.

Рекомендації щодо створення в Україні належних умов розвитку цифрових мереж та послуг

– Прискорити імплементацію Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію та впровадження оновленої Дорожньої карти інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС. Розглянути можливість імплементації Регламенту (ЄС) 2015/2120 від 25 листопада 2015 року про заходи щодо доступу до відкритого інтернету і внесення змін і доповнень до Директиви 2002/22/ЄС та до Регламенту (ЄС) 531/2012 в частині роумінгу.

– Забезпечити підписання Україною Угоди про зниження тарифів на послуги міжнародного роумінгу між країнами Східного партнерства та Регіональної угоди з питань користування радіочастотним спектром щодо гармонізованих технічних умов між адміністраціями країн Східного партнерства для наземних мереж мобільного зв'язку в смугах радіочастот 694-790 МГц та 3400-3800 МГц.

– Забезпечити прийняття необхідних рішень та імплементаційних актів ЄС, які спрямовані на гармонізацію використання спектру радіочастот з ЄС, здійснення перспективного управління спектром та вивільненням діапазонів частот для подальшого впровадження 5G.

– При розробці законодавства у сфері цифрової економіки та суспільства враховувати положення права ЄС, пріоритетів СхП та міжнародних цілей цифрового розвитку суспільств знань. З цією метою розпочати систематизацію та кодифікацію законодавства України у цій сфері;

– Розробити та прийняти закон про електронні комунікації з урахуванням положень Європейського кодексу електронних комунікацій;

– Зміцнити незалежність (включаючи фінансову та інституційну) та регуляторну спроможність національного регуляторного органу у галузі зв'язку з урахуванням нового Європейського Кодексу електронних комунікацій;

– Розробити та ухвалити узгоджену стратегію сприяння розвитку широкосмугового зв'язку у відповідності до таких же стратегій у державах-членах ЄС (національний план розвитку широкосмугового зв'язку);

– Впровадження в Україні прозорої звітності стану ШСД, проникнення в Україні Інтернету, стану цифрової інфраструктури (в т.ч. аналіз стану конкуренції між усіма постачальниками послуг телекомунікацій України, аналіз і моніторинг відповідності законодавства України стандартам ЄС) та інших показників розвитку інформаційного суспільства, а також застосування в Україні аналогу індексів DESI ;

– імплементація в Україні норм європейського законодавства у сфері аудіовізуальних послуг, зокрема оновленої Директиви про аудіовізуальні медіа-послуги в ЄС;

– Ратифікувати Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність у повному обсязі. Внести зміни до законодавства з питань кібербезпеки у відповідності до рекомендацій Директиви NIS та нових регуляторних актів ЄС;

– Взяти до уваги рекомендації ЄС щодо політичних та регуляторних підходів гнучкого реагування на виклики, що постають в міру зростання впливу онлайн платформ.

Список літератури до розділу 6

1. Cabral, L. (2021). Merger Policy in Digital Industries, Information Economics and Policy, 54, <https://doi.org/10.1016/j.infoecopol.2020.100866>.
2. Cabral, L., Haucap, J., Parker, G., Petropoulos, G., Valletti, T., and Van Alstyne, M. (2021). The EU Digital Markets Act, A Report from a Panel of Economic Experts, European Commission.
3. Coyle, D. (2018). Practical Competition Policy Implications of Digital Platforms, Bennett Institute for Public Policy 2018, Working Paper No 01/2018.
4. Crémer, J., de Montjoye, Y.A., and Schweitzer, H. (2019). Competition Policy for the Digital Era, Final Report, European Commission.
5. Fefer R. F., Akhtar Sh. I. (2018). *European Union digital single market*. Washington, D.C.: Congressional Research Service.
6. Marcut M. (2018). *Crystalizing the eu digital policy : an exploration into the digital single market*. SPRINGER INTERNATIONAL PU.
7. European Commission. Directorate-General Communication. (2018). *A digital single market in Europe : bringing down barriers to unlock online opportunities*. Luxembourg : Publications Office.
8. Popkova, E. G., Sergi, B. S. (2019). *Digital Economy*. Cham : Springer.
9. United Nations Conference on Trade and Development (2019). *Digital economy report*. New York : United Nations Publications.
10. Lundqvist, B., Gal, M. S., Publishing, E. E. (2019). *Competition law for the digital economy*. Northampton : Edward Elgar Publishing.
11. Agar, N. (2019). *How to be human in the digital economy*. Cambridge, MA : MIT Press.

12. Zhu, X. (2019). *Emerging champions in the digital economy : New theories and cases on evolving technologies and business models*. Singapore : Springer Nature Singapore Pre Ltd.
13. Ahuja, V., Alavi, Sh. (2019). *Managing social media practices in the digital economy*. Hershey : Business Science Reference.
14. Chamoux, J.-P. (2019). *The digital era. 2, Political economy revisited*. London : Wiley-ISTE, 2019.
15. Charlesworth, A. (2018). *Digital marketing: a practical approach*. Abingdon, Oxon; New York, NY : Routledge.

РОЗДІЛ 7 МАКСИМІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЗРОСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄСР

В Доповіді "Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: виклики, можливості та бар'єри", що була підготовлена до Сьомого засідання Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС (3 грудня 2019 р., м. Брюссель) були окреслені наступні виклики щодо розвитку цифрової економіки:

- Імплементация заходів цифрових трансформацій на політичному та стратегічному рівні, на основі державних цільових програм, відповідних заходів у галузевих стратегіях розвитку, зокрема в плані заходів виконання Стратегії інноваційного розвитку.

- Чітко визначити механізми координації та контролю виконання заходів та проєктів цифрової трансформації різними підрозділами центральних органів влади, своєчасного інформування щодо важливих міжнародних заходів і проєктів.

- Розробити Стратегію розвитку інформаційного суспільства знань та економіки даних, включно з національною стратегією штучного інтелекту.

- Розробити комплексну національну стратегію в галузі цифрових навичок та компетентностей із залученням експертно-громадського середовища. Стратегія мала б передбачати розробку методики вимірювання та прогнозування рівня цифрових навичок та розробку рамки цифрових компетентностей для малого та середнього бізнесу та мікропідприємств.

- Підтримати встановлення вільного транскордонного потоку інформації з країнами ЄС та СхП; забезпечити при цьому конфіденційність, доступність, якість та захищеність даних. Зокрема, доцільно приєднатися до європейських рамок вільного обміну неперсональними даними в Європейському Союзі та вимог поступового відкриття даних Директиви ЄС 2019/1024. Впроваджувати доступ до високоцінних наборів даних (high-value datasets) та відкривати дані досліджень, які отримані за державний кошт з врахуванням на національному рівні Рекомендацій ЄС щодо доступу та збереження наукової інформації.

- Розробити законодавство для імплементации GDPR в Україні та змін до законодавства у сфері доступу до публічної інформації та руху неперсональних даних;

- Розробити національну дорожню карту з гармонізації систем е-здоров'я серед країн-партнерів СхП відповідно до норм ЄС по чотирьох напрямках дій: регіональні мережі електронного здоров'я; політика та урядування; інтероперабельність та стандарти; електронні сервіси для пацієнтів та стандарти захисту даних.

- Україні слід активізувати участь в Європейських дослідницьких та електронних інфраструктурах, та відповідних групах ERA (ESFRI, WG ERAC OS&I та e-IRG), забезпечити на національному рівні підтримку передових ІКТ-досліджень та інновацій.

- КМУ вжити заходів для розвитку національних цифрових інфраструктур і доступу до європейських, зокрема, дослідницьких та е-інфраструктур.

– Забезпечити механізм державного регулювання процесу гармонізації з Європейською хмарною ініціативою, зокрема участь України у створенні Європейської хмари відкритої науки та формування національної ініціативи.

– Приєднання до загальноєвропейської ініціативи «Euro HPC Joint Undertaking» для забезпечення доступу українських вчених та МСП до інфраструктури суперкомп'ютерних обчислень та їх використання для потреб суспільства і економіки.

– Приєднатися до скоординованого плану сприяння розвитку та використанню AI в ЄС

– Розробити національну дорожню карту для стимулювання розвитку екосистем ІКТ інновацій, які визначали б ролі всіх учасників процесів цифрових трансформацій. Забезпечити підтримку передових ІКТ-досліджень та інновацій, використання сучасних цифрових інфраструктур. Створення регіональних та галузевих відкритих інноваційних екосистем на основі ІКТ-рішень і онлайн-платформ.

– Запуск та розвиток цифрових екосистем у різних секторах промисловості на основі відкритих та інтероперабельних цифрових рішень, розроблення та використання відкритих стандартів та платформ для нових продуктів та послуг

– Цифровізація індустрії, розвиток індустрії 4.0: ухвалення стратегії 4.0 та підтримка проєктів на її реалізацію; виробництво високотехнологічної продукції на основі кращих ІКТ рішень у співпраці з науковцями, створення ДІНс.

1. Цифрові навички

Розвиток цифрових навичок серед населення є однією із важливих передумов успішного формування нових сегментів цифрової економіки та суспільства. З одного боку зростає потреба у наявності IT-фахівців для створення нових цифрових продуктів та сервісів, з іншого боку потрібно формувати цифрові навички у фахівців з багатьох секторів економіки, щоб забезпечити ефективне використання створюваних цифрових продуктів.

Окремим завданням є розвиток цифрових навичок широких верств населення, щоб вони могли мати доступ до цифрових сервісів, які надаються державними структурами на національному та місцевому рівнях. Однією із загроз є виникнення цифрової нерівності, коли певні частини суспільства будуть позбавлені сучасних засобів доступу до публічних та приватних сервісів. Тут особливо звертають увагу проблеми залучення до використання цифрових послуг представників старшого покоління, які часто мають дуже низький рівень цифрових навичок та менше користуються сучасними гаджетами.

Широке проникнення Інтернет та цифрових послуг виявило ряд специфічних потреб серед цифрових навичок, особливо у сфері кібербезпеки та безпеки дітей в Інтернеті. Також посилюється значення медіаграмотності, щоб люди навчились мінімальним навичкам валідації інформації, особливо тієї, яка поширюється в соціальних мережах.

Пандемія COVID-19 суттєво прискорила процеси цифровізації у всьому світі, але також виявила нові виклики, які пов'язані із необхідністю розвивати цифрові навички у

різних сферах. В Україні найбільш гострі дискусії точаться навколо якості дистанційної освіти в режимі онлайн, особливо у середній школі.

Все це разом трансформувалось у потреби окреслити рамки цифрових компетентностей для різних верства населення та професійних груп, а також значно збільшити кількість громадян, які будуть долучатись до опанування нових цифрових навичок.

У цьому контексті для України певними орієнтирами є індикатори, які представлені у

Європейському цифровому компасі 2030⁴³, в якому передбачено що до 2030 року в ЄС 80% населення оволодіє базовими цифровими навичками. В Україні, за планами Міністерства цифрової трансформації, планується за три роки навчити 6 млн українців цифровим навичками, починаючи з 2021. За даними української статистики населення України на початок 2021 року складає 41,6 млн. жителів, тобто 80% становить 33,3 млн. жителів. І якщо вчити кожні три роки по 6 млн. жителів, то до 2030 року ми вийдемо на 20 млн. жителів. Тому швидше за все темпи набуття українськими громадянами цифрових навичок треба буде прискорити, і досягнення значення 33,3 млн. є цілком реальним.

Кабінет міністрів України у березні 2021 року затвердив Концепцію розвитку цифрових компетентностей та план заходів з її реалізації. Цей розпорядчий документ передбачає розроблення та затвердження опису цифрової компетентності (рамки цифрової компетентності) та відповідних рамок цифрових компетентностей для основних професійних груп за сферами економічної діяльності.

30 березня 2021 року міністерство цифрової трансформації України оприлюднило Рамку цифрової компетентності для громадян (DigComp UA) із метою широкого громадського та експертного обговорення. Рамка цифрової компетентності для громадян України — це інструмент, створений для того, щоб покращити рівень цифрових компетентностей українців, допомогти у створенні державної політики та плануванні освітніх ініціатив, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності та практичного використання засобів і сервісів ІТ-технологій конкретними цільовими групами населення. За основу взято європейську концептуально-еталонну модель Рамки цифрових компетентностей для громадян ЄС “The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use” (DigComp 2.1), а також інші рекомендації у сфері цифрових компетентностей від європейських та міжнародних інституцій, які адаптовано до національних, культурних, освітніх та економічних особливостей України. Передбачається, що основні підходи, виміри та концептуальні засади цієї Рамки будуть у подальшому враховані при створенні інших концептуально-референтних рамок цифрових професійних компетентностей для різних груп населення та категорій працівників (педагогічних працівників, медичних працівників, держслужбовців, підприємців тощо). У 2021 році міністерство вже адаптувало рамку цифрової компетентності для громадян, освітян, держслужбовців, підприємців.

На сьогодні Рамка цифрових компетентностей для громадян України містить 4 виміри, 6 сфер, 30 компетентностей та 6 рівнів володіння цифровими навичками. Міністерство цифрової трансформації запустило у 2020 році ряд кампаній із заохочення громадян до оволодіння цифровими навичками, у січні 2020 року запущено портал Дія. Цифрова Освіта, створюються освітні серіали різної тематики, на місцях підтримується створення офлайн-освітніх хабів, жителі України можуть пройти тести Цифрограм на вимірювання рівня цифрової грамотності, до процесу навчання цифрової грамотності залучаються бібліотеки та інші організації.

За підтримки форуму громадянського суспільства Східного Партнерства у 2019 році виконувався проєкт «Сприяння формуванню порядку денного та інституційних передумов для розвитку цифрових компетенцій в Білорусі, Україні та Грузії». Виконавцем проєкту в Україні була ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень». В рамках цього проєкту було підготовлено путівник для діяльності національних цифрових коаліцій в контексті розвитку цифрових навичок та компетентностей. Також у цьому році 5 вересня було ініційовано створення Української національної цифрової коаліції – "Коаліція цифрової трансформації". Коаліція висвітлює свою діяльність у Facebook.

Пріоритет розвитку цифрових навичок є одним із 6 головних пріоритетів в європейській ініціативі EU4Digital. В рамках цієї ініціативи проведено ряд заходів та експертних обговорень. За підсумками наголошується на важливості визначення чітких цілей та координації національних ініціатив з цифрових навичок, а також функціонування Національних коаліцій. Цим питанням був присвячений трьохденний форум 27-29 жовтня 2021 року.

За ініціативи Міністерства цифрової трансформації було у 2019р. та у 2021р. проведено соціологічне дослідження цифрових навичок громадян, що дало змогу побачити певну динаміку та оцінити прогрес за різними індикаторами. За результатами першого загальнонаціонального дослідження рівня цифрових навичок 2019 року, у 53% населення України цифрові навички знаходилися нижче позначки «базовий рівень» (за методологією оцінки цифрових навичок, яка застосовується Європейською комісією). Повторне дослідження 2021 року продемонструвало поступове підвищення рівня цифрових навичок. Частина українців з цифровими навичками нижче позначки «базовий рівень», скоротилась на 5,2% або ж на 1,42 млн. людей і наразі становить 47,8%. При цьому, доля українців, які не мають жодних цифрових навичок («No skills») скоротилась на 4% або ж на 1,09 млн. людей. На нашу думку, ці темпи підвищення рівня цифрових навичок є недостатніми щоб досягти рівня, який планується у Європейському цифровому компасі.

Основні рекомендації щодо розвитку цифрових навичок:

– Розробити комплексну національну стратегію в області цифрових навичок і компетенцій в Україні, для чого створити відповідну міжгалузеву робочу групу, яка включала б представників всіх зацікавлених стейкхолдерів відповідної сфери.

- Активізувати обговорення Рамки цифрових компетентностей з метою деталізації цієї рамки для окремих секторів економічної та суспільної активності в Україні.
- Імплементувати рекомендації ініціативи EU4Digital, особливо у контексті розвитку і розширення коаліції цифрової трансформації України.
- Систематизувати навчальні програми різного роду щодо формування і розвитку цифрових навичок.
- Запровадити ефективний моніторинг якості цифрових навичок та виявлення потреб у нових цифрових навичках на основі комплексної методології проведення досліджень ситуації у сфері розвитку цифрових навичок і компетенцій в Україні.
- Звернути особливу увагу на подолання цифрової нерівності, яка спостерігається в окремих секторах економіки, вікових групах чи соціальних верствах.
- Забезпечити впровадження удосконаленої (на базі Eurostat) національної системи індикаторів розвитку цифрових навичок і компетенцій в національну систему статистики.
- Покращити рівень співпраці в в області цифрових навичок між Мінцфпрою, МОН та Мінрегіоном, особливо щодо залучення донорського фінансування та заходів на регіональному і місцевому рівнях.

Електронне здоров'я

Головний виклик у сфері е-здоров'я - розробка національної дорожньої карти з гармонізації систем е-здоров'я серед країн-партнерів СхП відповідно до норм ЄС за чотирма напрямками дій: регіональні мережі електронного здоров'я; політика та урядування; інтероперабельність та стандарти; електронні сервіси для пацієнтів та стандарти захисту даних.

Аналіз розвитку систем ehealth в ЄС та СхП органами державної влади не здійснюється, оскільки в ДП Е-Здоров'я не передбачено такого функціоналу й персоналу, відповідно й координації дій, програм та участі в івентах СхП не здійснюється. Завдання інтеграції з сисемами е-здоровя країн ЄС чи СхП має бути поставлене для ДП Е-Здоров'я в МОЗ та НСЗУ. Регіональні мережі електронного здоров'я не створювалися й не плануються до створення через відсутність необхідності.

Можна відзначити прогрес в таких напрямах:

1. Створений й виконується план дорожньої карти розробки сервісів eHealth 2021 року <https://e-health-ua.atlassian.net/1/c/FSMfP2bF>.
2. Стандартизований протокол взаємодії з МІС <https://medicaleventsmisapi.docs.apiary.io/#>.
3. Проводяться регулярні технічні зустрічі з МІС, є навчання та система тікетів, опитування.
4. Створена платформа навчання медпрацівників <https://academy.nszu.gov.ua/> для розвитку цифрових навичок.
5. Здійснена розробка запису на вакцинацію в межах МІС та отримання COVID-сертифікату європейського зразка через додаток Дія та через МІС.В ЕСОЗ вноситься

повна інформація про вакцинацію, що дозволяє не лише формувати документи про вакцинацію, але й проводити моніторинг вакцинальної кампанії, робити відповідні планування та рішення. Запуск спеціального контакт-центру стосовно питань вакцинації та COVID-19 в цілому.

6. Розроблений функціонал моніторингу роботи ЦБД. Протягом 2021 року було впроваджено наступні сервіси: електронний рецепт на інсуліни та для пацієнтів з розладами психіки, поведінки та епілепсією (в межах програми реімбурсації «Доступні ліки»), план лікування, електронний лікарняний, модуль по роботі з «чутливими» даними.

7. Презентовано план дорожньої карти розробки сервісів eHealth на 2022 рік.

Не вирішувалися наступні проблеми

– Законодавчі акти про спеціальний захист медичних даних не приймалися, оскільки не вважаються потрібними, захист персональних даних здійснюється в рамках діючого законодавства. Впроваджено в 2021 році Модуль чутливих даних ((ВІЛ/СНІД, психічні захворювання, замісна терапія).

– Окремого національного регулятора у сфері електронної охорони здоров'я не створено.

Рекомендації у сфері електронної охорони здоров'я:

– Створити в МОЗ експертну групу з питань інтеграції України до eHDSI https://ec.europa.eu/health/ehealth/electronic_crossborder_healthservices_en та систем_ehealth Східного партнерства

– Створити національного регулятора у сфері електронної охорони здоров'я для контролю діяльності МІС

– Посилити електронні можливості контактного центру щодо технічної підтримки пацієнтів та лікарів

2. Напрямки розвитку цифрової економіки

Економічний розвиток країн залежать від цифрових екосистем, що інтегрують цифрову інфраструктуру, апаратне та програмне забезпечення, а також дані. Для інтеграції в ЄЦР ЄС Україна має ставити на свій цифровий порядок денний основні завдання зростання цифрової економіки, визначені в стратегії ЄЦР ЄС:

1) Побудова Економіки даних

Щоб повністю використати потенціал цифрових технологій передачі та використання даних, потрібно усунути обмеження, наприклад, пов'язані з місцем розташування даних, що змушують постачальників послуг будувати дорогі локальні інфраструктури (центри обробки даних) у кожному регіоні чи країні. ЄЦР окрім регулювання руху та захисту персональних даних, регулює також вільний рух неперсональних даних.¹⁸ Вільний транскордонний доступ до даних державного та приватного сектору, наукової інформації, розглядається як каталізатор економічного

¹⁸ Regulation (EU) 2018/1807 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 on a framework for the free flow of non-personal data in the European Union

зростання, інновацій та оцифрування у всіх секторах економіки, особливо для малого та середнього бізнесу і стартапів, а також для суспільства в цілому.

Європейська хмарна ініціатива охоплює 3 основні напрямки розвитку: Європейська хмара відкритої науки (European Open Science Cloud), високопродуктивні обчислення (High Performance Computing) і Європейську інфраструктуру даних (European Data Infrastructure). Великі дані, хмарні сервіси та Інтернет речей є основними для розвитку конкурентоспроможності ЄС.

У грудні 2018 року, на виконання європейської стратегії з штучного інтелекту¹⁹, ЄК представила скоординований план²⁰ сприяння розвитку та використанню ШІ в Європі, що пропонує спільні дії для тіснішої та ефективнішої співпраці у чотирьох ключових сферах: збільшення інвестицій, доступності більшої кількості даних, активізація талантів та забезпечення довіри.

Україна, завдяки наявному людському потенціалу, має всі шанси увійти у число європейських країн які спроможні бути лідерами у реалізації цифрових технологій. Проте, через економічні проблеми, різке погіршення з часу підписання УА фінансування сфери науки та інновацій гальмується також розвиток економіки даних. Україна має розвинену програмну індустрію, яка постачає якісні програмні продукти та послуги для всього світу, однак відстала цифрова інфраструктура, низький рівень цифровізації галузей економіки, відсутність доступу громадян, вчених, промисловців та МСП до передових знань, цифрових технологій та інфраструктур зумовлює цифровий та технологічний розрив з іншими країнами.

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства надала значного поштовху для процесів цифрової трансформації галузей економіки та суспільства, але є суттєві проблеми в її імплементації зумовлені з одного боку відсутністю державного фінансування проєктів цифровізації та інновацій національного рівня. З іншого боку – передові ІТ компанії продовжують виробляти якісні продукти і послуги на експорт залишаючи поза увагою внутрішні процеси цифровізації. Повільно розвиваються структуровані мережі ІКТ інновацій в рамках яких повинні формуватись екосистеми ІКТ інновацій, що мали б одночасно лабораторії створення новітніх досліджень та розробок в сфері ІКТ, а з іншого – мережі їх впровадження в різних галузях через галузеві та регіональні дорожні карти цифрової трансформації для підвищення ефективності управління та створення інноваційних продуктів або послуг.

Низка заходів з розвитку економіки даних в Україні та гармонізації з відповідними ініціативами ЄС передбачені Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України та Дорожньою картою інтеграції України до ЄДП, проте переважна більшість цих заходів наразі не виконуються через відсутність бюджетного фінансування та належної підтримки цього напрямку з боку донорів. Робочою групою Координаційної ради з розвитку цифрової економіки та суспільства «Цифровізація науки. Національна хмара

¹⁹ COM(2018) 237

²⁰ COM(2018) 795 final

відкритої науки» спільно з МОН та МЕРТ розроблено проект Концепції розвитку українських е-інфраструктур до 2022 року, яка наразі не затверджена Урядом.

Україні слід активізувати участь в Європейських дослідницьких та електронних інфраструктурах, та відповідних групах ERA (ESFRI, WG ERAC OS&I та e-IRG), що опікуються цими питаннями. Також необхідно забезпечити підтримку передових ІКТ-досліджень та інновацій, використання сучасних цифрових інфраструктур, зокрема, забезпечити участь України у Європейській хмарі відкритої науки (EOSC) та Euro HPC Joint Undertaking.

2) Підвищення конкурентоспроможності за рахунок інтероперабельності та стандартизації:

Між державами-членами існує спільне розуміння основних вимог взаємодії та сумісності, виходячи з "*Європейської рамки інтероперабельності*" ("European Interoperability Framework"), запропонованої Комісією у 2010 та оновленої у 2017 році. Україна має долучитися до реалізації інтегрованого плану стандартизації для визначення ключових пріоритетів стандартизації з акцентом на технології та сфери, які вважаються критичними для єдиного цифрового ринку, включаючи важливу галузеву сумісність та стандарти в таких сферах, як охорона здоров'я (телемедицина, е-здоров'я), транспорт (планування подорожей, електронний вантаж), навколишнє середовище та енергетика.

3) Інклюзивне електронне суспільство:

ЄС має на меті підтримати **інклюзивний** єдиний цифровий ринок, в якому громадяни та підприємства мають необхідні навички та можуть скористатися взаємопов'язаними та багатомовними електронними послугами: е-уряду, е-правосуддя, е-здоров'я, «розумного» енергопостачання чи транспорту.

Пріоритетами діяльності Міністерства цифрової трансформації визначено покращення доступу громадян до високошвидкісного Інтернету, кількість і якість онлайн послуг, та цифрові навички громадян. Планується оптимізація реєстрів (Законопроект "Про публічні електронні реєстри" прийнятий в першому читанні²¹), створення єдиного порталу послуг, розвиток сучасних електронних способів ідентифікації особи (таких як SMART ID). Але слід зазначити, що структура, функції та пріоритети Мінцифри не покривають весь спектр напрямів цифрового розвитку, визначених в Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України та в європейській стратегії створення ЄЦР. Наразі в ній відсутнє бачення розвитку економіки даних в Україні та інтеграції до інфраструктури даних ЄС і, зокрема, щодо відкриття даних та повторного використання публічної інформації²².

4) Цифрові навички та експертиза

Зміни необхідні в тому, як системи освіти та навчання адаптуються до цифрової революції. Ці зміни можуть спричинити такі ініціативи на рівні ЄС, як «Велика коаліція з питань цифрових робочих місць», «Тиждень кодування ЄС» та "Відкриття освіти" («Grand

²¹ <https://thedigital.gov.ua/news/zakonoproekt-pro-publichni-elektronni-reiestri-priynyato-v-pershomu-chitanni>

²² <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1024/oj>

Coalition for digital jobs», "EU Code Week" and "Opening up Education"). Необхідність підтримки процесів розвитку цифрових навичок пов'язана також із структурними змінами на ринку праці, які виникають внаслідок цифровізації.

Відповідальність за підготовку необхідної кількості фахівців відповідної кваліфікації, навчальні програми покладатиметься на держави-члени, яким необхідно терміново подолати відсутність основних цифрових навичок.

На сьогодні перед Україною постає **ряд першочергових завдань**, які слід виконати для налагодження адекватної системи розвитку цифрових навичок та компетентностей. *З точки зору створення інституційних передумов це:*

- синхронізація роботи органів виконавчої влади для становлення системи розвитку цифрових навичок та компетентностей;
- підтримка громадських активностей у напрямку розвитку цифрових навичок та компетентностей, в т.ч. в рамках системи навчання впродовж життя;
- приєднання України до європейських ініціатив з розвитку цифрових навичок.

З точки зору формування стратегічного бачення необхідним є:

- створення методики вимірювання рівня цифрових навичок в країні;
- розробка комплексної національної стратегії в галузі цифрових навичок та компетентностей;
- створення переліку/стандартів цифрових навичок та компетентностей для цільових аудиторій окремих галузей в Україні на базі відповідних європейських фреймворків.

5) Е-урядування та Е-демократія

Україна має значні здобутки у сфері розвитку е-урядування, е-демократії та відкритих даних. У грудні 2018 року підписано Адміністративну домовленість з ЄС щодо співробітництва у сфері розвитку електронного урядування. Зокрема, Україна отримала доступ до програми ЄС «ISA²», яка опікується розробкою єдиних стандартів надання електронних послуг. Створено низку нових громадських цифрових ініціатив та коаліцій з питань, такі як Коаліція «Електронна держава», Коаліція електронної демократії та «Коаліція Цифрової Трансформації».

Коаліція цифрової трансформації, до якої увійшли представники різних зацікавлених у розвитку цифровізації країни груп (НУО, бізнес структури та освітні інституції), визначила пріоритетною ціллю створення та розвиток відповідної інфраструктури для набуття та покращення цифрових навичок суспільства задля підвищення рівня зайнятості населення та ефективного використання цифрових можливостей. Для виконання цього завдання у структурі Коаліції створена відповідна робоча група.

Україні слід взяти до уваги План заходів щодо електронного уряду ЄС на 2016-2020 роки, що включає:

- Досягнення транскордонної сумісності та полегшення легкої взаємодії з громадянами.
- Онлайн-публічні послуги мають вирішальне значення для підвищення ефективності та якості послуг, що надаються громадянам та компаніям.
- Одним із прикладів підвищення ефективності є принцип «Тільки один раз» - використання повторно інформації про громадянина чи компанії, які вже є, не запитуючи їх більше.
- Пакет реформи державних закупівель, що передбачає перехід до повних електронних закупівель
- Використання е-документів, щоб зменшити витрати та адміністративний тягар для бізнесу та фізичних осіб

Рекомендації щодо розвитку цифрової економіки

- *Передбачити видатки у державному бюджеті на виконання плану заходів Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на наступні роки, прийняти рішення уряду про започаткування Фонду цифрових трансформацій.*
- *Розглянути шляхи підтримки ініціатив з питань євроінтеграції та цифрового ринку з держбюджету.*
- *Імплементція заходів цифрових трансформацій на політичному та стратегічному рівні, на основі державних цільових програм, відповідних заходів у галузевих стратегіях розвитку, зокрема в плані заходів виконання Стратегії інноваційного розвитку.*
- *Чітко визначити механізми координації та контролю виконання заходів та проектів цифрової трансформації різними підрозділами центральних органів влади, своєчасного інформування щодо важливих міжнародних заходів і проектів.*
- *Розробити Стратегію розвитку інформаційного суспільства знань та економіки даних, включно з національною стратегією штучного інтелекту.*
- *Розробити комплексну національну стратегію в галузі цифрових навичок та компетентностей із залученням експертно-громадського середовища. Стратегія мала б передбачати розробку методики вимірювання та прогнозування рівня цифрових навичок та розробку рамки цифрових компетентностей для малого та середнього бізнесу та мікропідприємств.*
- *Підтримати встановлення вільного транскордонного потоку інформації з країнами ЄС та СхП; забезпечити при цьому конфіденційність, доступність, якість та захищеність даних. Зокрема, доцільно приєднатися до європейських рамок вільного обміну неперсональними даними в Європейському Союзі та вимог поступового відкриття даних Директиви ЄС 2019/1024. Впроваджувати доступ до високоцінних наборів даних (high-value datasets) та відкривати дані досліджень, які отримані за державний кошт з врахуванням на національному рівні Рекомендацій Єврокомісії щодо доступу та збереження наукової інформації.*

- Розробити законодавство для імплементації GDPR в Україні, при чому одночасно з розробкою змін до законодавства у сфері доступу до публічної інформації та руху неперсональних даних;
- Розробити національну дорожню карту з гармонізації систем електронної охорони здоров'я серед країн-партнерів Східного партнерства відповідно до норм Європейського Союзу по чотирьох напрямках дій: регіональні мережі електронного здоров'я; політика та урядування; інтероперабельність та стандарти; електронні сервіси для пацієнтів та стандарти захисту даних.
- Україні слід активізувати участь в Європейських дослідницьких та електронних інфраструктурах, та відповідних групах ERA (ESFRI, WG ERAC OS&I та e-IRG), забезпечити на національному рівні підтримку передових ІКТ-досліджень та інновацій.
- КМУ вжити заходів для розвитку національних цифрових інфраструктур і доступу до європейських, зокрема, розглянути та затвердити проект Концепції розвитку українських e-інфраструктур до 2022 року
- Забезпечити механізм державного регулювання процесу гармонізації з Європейською хмарною ініціативою, зокрема участь України у створенні Європейської хмари відкритої науки та формування національної ініціативи.
- Приєднання до загальноєвропейської ініціативи «Euro HPC Joint Undertaking» для забезпечення доступу українських вчених та МСП до інфраструктури суперкомп'ютерних обчислень та їх використання для потреб суспільства і економіки.
- Приєднатися до скоординованого плану сприяння розвитку та використанню AI в ЄС
- Розробити національну дорожню карту для стимулювання розвитку екосистем ІКТ інновацій, які визначали б ролі всіх учасників процесів цифрових трансформацій. Забезпечити підтримку передових ІКТ-досліджень та інновацій, використання сучасних цифрових інфраструктур. Створення регіональних та галузевих відкритих інноваційних екосистем на основі ІКТ-рішень і онлайн-платформ.
- Запуск та розвиток цифрових екосистем у різних секторах промисловості на основі відкритих та інтероперабельних цифрових рішень, розроблення та використання відкритих стандартів та платформ для нових продуктів та послуг
- Цифровізація індустрії, розвиток індустрії 4.0: ухвалення стратегії 4.0 та підтримка проєктів на її реалізацію; виробництво високотехнологічної продукції на основі кращих ІКТ рішень у співпраці з науковцями, створення DfHs.

Список літератури до розділу 7

1. Filho, W.L., Azul, A.M., Brandli, L., Özuyar, P.G., Wall, T. (2019). *Industry, innovation and infrastructure*. Cham, [Switzerland]: Springer.
2. Laudon, C. K., Laudon, P. J. (2018). *Management information systems: managing the digital firm*. New York: Pearson, 590 p.

3. Wong W E., Ma T. (2017). *Emerging technologies for information systems, computing, and management*. New York: Springer, 236 p.
4. Ночвай В., Кульчицький І., Гороховський К. (2021). Вирівнювання політики інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та гармонізації цифрових ринків СхП. Аналітичний звіт.
5. Bendiek, A. (2021). The Impact of the Digital Service Act (DSA) and Digital Markets Act (DMA) on European Integration Policy Digital Market Regulation as One of Five Major Digital Policy Projects of the EU, Working Paper No. 2, Stiftung Wissenschaft und Politik.
6. Braeken, B. , Versteeg, J. , and Hieselaar, T. (2021). An Overview of Big Tech Cases Leading Up to the Digital Markets Act (DMA), Bureau Brandeis, www.bureaubrandeis.com/an-overview-of-big-tech-cases-leading-up-to-the-digital-markets-act-dma/?lang=en (accessed: 20 September 2022).

ВИСНОВКИ

Цифрові технології, зокрема Інтернет, змінюють наш світ, і Європейська комісія хоче зробити єдиний ринок ЄС придатним для цифрової епохи – перехід від 28 національних цифрових ринків до єдиного.

Досі громадяни та підприємства ЄС часто стикалися з перешкодами під час використання онлайн-інструментів і послуг. Ці бар'єри означають, що споживачі мають обмежений доступ до деяких товарів і послуг, підприємства не можуть скористатися всіма перевагами цифровізації, а уряди та громадяни не можуть повністю отримати вигоду від цієї цифрової трансформації. Єдиний цифровий ринок відкриває нові можливості, оскільки він усуває ключові відмінності між онлайн- і офлайн-світом, усуваючи перешкоди для транскордонної онлайн-діяльності.

Стратегія цифрового єдиного ринку була прийнята 6 травня 2015 року і є одним із 10 політичних пріоритетів Європейської Комісії. Він складається з трьох політичних стовпів:

1. Покращення доступу до цифрових товарів і послуг

Стратегія цифрового єдиного ринку спрямована на забезпечення кращого доступу споживачів і бізнесу до онлайн-товарів і послуг по всій Європі, наприклад, шляхом усунення перешкод для транскордонної електронної комерції та доступу до онлайн-контенту, одночасно посилюючи захист споживачів.

2. Середовище, де цифрові мережі та послуги можуть процвітати

Єдиний цифровий ринок має на меті створити належне середовище для цифрових мереж і послуг шляхом надання високошвидкісних, безпечних і надійних інфраструктур і послуг, які підтримуються правильними нормативними умовами. Основні проблеми включають кібербезпеку, захист даних/електронну конфіденційність, а також справедливість і прозорість онлайн-платформ.

3. Цифрові технології як рушійна сила зростання

Стратегія єдиного цифрового ринку спрямована на максимізацію потенціалу зростання європейської цифрової економіки, щоб кожен європеєць міг повною мірою користуватися її перевагами, зокрема шляхом вдосконалення цифрових навичок, які є важливими для інклюзивного цифрового суспільства.

ЄЦР з ЄС для України може означати нові можливості доступу до онлайн-ринків та е-послуг країн ЄС, зокрема, спрощення правових та адміністративних бар'єрів, приєднання до єдиних правил для вільного транскордонного поширення онлайн-послуг та контенту, онлайн-платежів, спрощення процедур цифрових контрактів, ліцензування, оподаткування та оформлення авторських прав, але за умови створення систем захисту персональних даних і кібербезпеки в Україні.

Розвиток економіки даних спільно з ЄС надасть поштовху для розвитку в Україні сучасної цифрової інфраструктури, досліджень та технологій, таких як штучний інтелект, інтернет речей, хмарні платформи і сервіси, високопродуктивні обчислення та великі дані.

Інформаційна сфера держави суттєво впливає на інші сфери і визначає її економічний та інноваційний потенціал, конкурентоспроможність на міжнародній арені та якість життя громадян. Економічною умовою вступу в ЄС згідно Копенгагенських критеріїв є функціонування ринкової економіки та спроможність справлятися з конкуренцією та ринковими силами.

Отже для України актуальними завданнями в цій сфері є, з одного боку, імплементація власного цифрового порядку денного, з іншого — приєднання до європейських стратегічних ініціатив, наближення до нормативно-правової бази та стандартів ЄС. При цьому наразі виникла нагальна потреба вирівнювання політики інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та гармонізації цифрових ринків СхП щодо компоненти зростання цифрової економіки, зокрема - необхідності розвитку економіки даних у повному обсязі. При розробці законодавства у сфері цифрової економіки та суспільства враховувати положення права ЄС, пріоритетів СхП та міжнародних цілей цифрового розвитку суспільств знань.

Україна вже почала стрімкий рух на шляху цифровізації важливих соціально-економічних сфер. В результаті інтеграції України до ЄЦР громадяни можуть отримати доступ до широкого спектру е-послуг ЄС, а бізнес - нові можливості е-торгівлі. Запровадження європейських стандартів покращить умови ведення бізнесу та торгівлі, інвестицій в розвиток цифрової інфраструктури, забезпечить баланс між конкурентоспроможністю та захистом споживачів, створить передумови розвитку конкурентоздатної економіки. Географічне розташування та політична ситуація зумовлює потенціал для України стати цифровим логістичним хабом між ЄС та східними країнами. Перспективи розвитку економіки даних в ЄС відкривають нові можливості для вільного обміну даними, кращого використання потенціалу експоненційного зростання даних, дозволяють скоротити технологічне відставання в різних сферах, в т. ч. промисловості, медицині, науці, освіті, екології, енергетиці, логістиці тощо. Використання цих можливостей залежить як від уряду, так і належного залучення усіх стейкхолдерів включно з громадянським суспільством, експертним середовищем, науковцями, зацікавленим бізнесом.